

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Bc. Veronika Lorencová

Školní knihovny – současný stav a perspektiva

Diplomová práce

Praha 2007

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

pro Bc. Veronika Lorencová

obor Informační studia a knihovnictví

Název tématu: Školní knihovny – současný stav a perspektiva

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je analyzovat a vyhodnotit současný stav a rozvoj školních knihoven v České republice. V závěru práce se budete věnovat úloze školních knihoven v přenosu vědeckých poznatků do praxe.

Předběžná osnova práce:

1. Úvod
2. Funkce a podstata školních knihoven v České republice
3. Legislativa školních knihoven
4. Předpokládaný vývoj a budoucí trendy v této oblasti
5. Možnosti školních knihoven v přenosu vědeckých poznatků do praxe
6. Zhodnocení a závěr

Diplomová práce bude připravena a upravena v souladu s platnými vnitřními předpisy FF UK a dalšími metodickými pokyny a normativními dokumenty.

Rozsah grafických prací:

Rozsah průvodní zprávy:

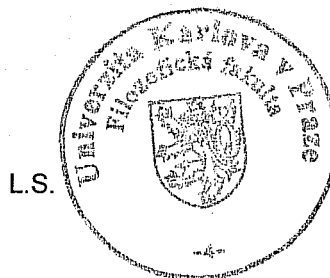
Seznam odborné literatury:

1. ČUMPLOVÁ, Ludmila. Školní knihovny včera a dnes, studijní informační centra zítra. 1. část. Čtenář. 2004, roč. 56, č. 6, s. 182-186. ISSN 0011-2321.
2. ČUMPLOVÁ, Ludmila. Školní knihovny včera a dnes, studijní informační centra zítra. 2. část. Čtenář. 2004, roč. 56, č.7-8, s. 226-229. ISSN 0011-2321
3. MULAČ, Michal. Funkční školní knihovna – mýtus, nebo realita? Ikaros [online]. 2006, roč. 10, č. 3 [cit. 2006-11-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/3218>>. ISSN 1212-5075.

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Anna Stöcklová

Datum zadání diplomové práce: 1.7.2003

Termín odevzdání diplomové práce:

PhDr. Richard Papík, Ph.D.

Vedoucí součásti-ředitel ÚISK FF UK

Děkan FF UK

V Praze dne 1.7.2003

- 1 -12- 2006

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Anna Stöcklová

Oponent diplomové práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

2 vložené strany: ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Praze, 17. srpna 2007

Veronika Lorencová
.....

Veronika Lorencová

Identifikační záznam

LORENCOVÁ, Veronika. *Školní knihovny – současný stav a perspektiva [School libraries – present state and future perspectives]*. Praha, 2007. 77 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2007. Vedoucí diplomové práce PhDr. Anna Stöcklová.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá současným stavem a naznačením budoucích trendů školních knihoven v České republice. V práci jsou popsány základní oblasti školní knihovny a informačního centra: jejich funkce, prostorové vybavení a personální zajištění. Zmiňuje také problematiku související legislativy a uvádí k ní výhrady. Dále jsou zhodnoceny programy a projekty Evropské unie zaměřené na aplikaci informačních a komunikačních technologií. Práce obsahuje pět kapitol a pět tabulek. V Závěru je nastíněn budoucí vývoj, problémy a výzvy v oblasti školního knihovnictví. Na konci jsou vysvětleny použité zkratky.

Klíčová slova

školní knihovny, školní informační centra, koordinátor, informační technologie, vzdělávání, školství, legislativa, projekty EU

Obsah:

Předmluva	1
1 Školní knihovna a studijní a informační centrum školy.....	3
1.1 Funkce školní knihovny.....	4
1.2 Školní knihovna versus studijní a informační centrum.....	5
1.3 Funkce studijního a informačního centra školy.....	8
1.4 Modely školních informačních center.....	9
1.5 Cíle a přínosy školního studijního a informačního centra	12
1.6 Automatizované systémy školních knihoven na českém trhu.....	15
2 Personální zajištění školní knihovny.....	18
2.1 Vedení školní knihovny	18
2.2 Knihovník	19
2.3 ICT koordinátor – manažer, pedagog, odborník	21
3 Současný stav školních knihoven.....	24
3.1 Přehled školních knihoven	24
3.2 Sdružení podporující školní knihovny	29
4 Legislativa školních knihoven	31
4.1 Legislativa a dokumenty v oblasti vzdělávání	31
4.2 Doporučení mezinárodních institucí.....	39
4.3 Legislativní dokumenty týkající se školních knihoven v ČR.....	44
5 Mezinárodní spolupráce	49
5.1 Evropské školní výzkumy, projekty a aktivity	50
5.2 Evropský sociální fond	60
Závěr – Budoucí trendy	66
Seznam použitých zdrojů	68
Seznam použitých zkratk.....	77

Předmluva

Cílem mé diplomové práce je popsat a analyzovat stav školních knihoven v České republice a upozornit na problémy vyplývající z chybějící legislativy. Práce pojednává o funkcích, cílech a roli školní knihovny ve vzdělávacím procesu.

Správně fungující školní knihovna přispívá ke zlepšení čtenářství, zdokonalení informačních dovedností a napomáhá kvalitě vzdělávacího procesu. Aby však plnila svoji funkci pořádně, musí změnit svoji tradiční podobu. A to je právě téma úvodní kapitoly. Proměna půjčovny knih na víceúčelové mediální centrum. Pojmenovávám různé modely školních informačních center a popisuji jejich přínosy pro výuku a samostatný rozvoj studentů.

Následující kapitola je úzce provázána s první. Aby mohla být ve školách zvýšena informační gramotnost a efektivnost výuky, musí být studentům poskytnuty informace všech druhů a na všech typech medií. To patří do náplně práce školního knihovníka či koordinátora informačního centra.

Další kapitola pojednává o současném stavu školních knihoven v České republice. Uvádím zde statistické ukazatele převzaté od Ústavu pro informace ve vzdělávání a vyjmenovávám sdružení zabývající se koncepcí školního knihovnictví.

Ve čtvrté kapitole se zaměřuji na historický přehled legislativy v České republice a snažím se upozornit na nedostatečnou platnost instrukce z roku 1979 a nutnost její aktualizace. I proto se soustřeďuji na zahraniční vzory a popisuji obsah dokumentů týkajících se školních knihoven vydaných organizacemi, jako jsou UNESCO a IFLA. V podkapitole Legislativa a

dokumenty v oblasti vzdělávání představují mimo jiné aktuálně ukončený projekt Státní informační politika ve vzdělávání.

Pátá a zároveň poslední kapitola je věnována projektům Evropské unie a Evropského sociálního fondu podporujícím přeměnu školních knihoven na multimediální centra a další vzdělávání studentů i pedagogů v oblasti práce s informacemi a informačními a komunikačními technologiemi.

Závěr práce je věnován výhledu do budoucnosti a pojmenování výzev a problémů, které mohou v českých školních knihovnách nastat.

V práci jsou použity klasické i elektronické zdroje. Bibliografický soupis, který je tvořen podle platných českých státních norem, je řazen abecedně a umístěn na konci práce. V textu je použito odkazování pomocí hranatých závorek. Přesné citace jsou pak v textu označeny kurzívou.

Ráda bych poděkovala PhDr. Anně Stöcklové za vedení diplomové práce a za morální podporu.

1 Školní knihovna a studijní a informační centrum školy

Pod pojmem školní knihovna zpravidla rozumíme knihovny při základních, středních a vyšších odborných školách. Na rozdíl od vysokoškolských knihoven (jsou podmínkou pro získání akreditace dané vysoké školy) není jejich činnost ze strany nějaké vyšší instituce koordinována. Je plně v kompetenci ředitele školy, zda a jaká knihovna ve škole bude. Z toho vyplývá, že úroveň školních knihoven z velké míry závisí na vedení konkrétní školy a je tedy různá. Většinou se jedná o neveřejné instituce. [Mulač, 2006]

Při budování školní knihovny je prvním krokem vyčlenění určité finanční částky z rozpočtu školy na zajištění pravidelného nákupu knih, časopisů a ostatních nosičů informací. Poté je potřeba uvolnit alespoň jednu učebnu a zařídit ji jako školní knihovnu (v případě středních škol je na místě zřízení samostatné studovny, případně kabinetu, který by sloužil jako příruční knihovna). Vybavení těchto prostorů by mělo odpovídat zaměření knihovny (školy) a požadavky na ně se rozčleňují na ekonomické, didaktické a technické.

[Hanzová, Vališová, Tureckiová, 1994]

1.1 Funkce školní knihovny

29.5.2007 se v Praze konala konference nazvaná Postavení a funkce školní knihovny v dnešní době. Pořadatelem byl Ústav pro informace ve vzdělávání a jeho divize Národní pedagogická knihovna Komenského. Sešli se na ní učitelé a ředitelé základních a středních škol z celé České republiky. Odborníci z oblasti pedagogiky a školství, ředitelé škol i knihovníci školních knihoven přednesli příspěvky zabývající se postavením a funkcí školních knihoven, jejich vývojovými trendy a přínosem pro vzdělávací působení školy.

Vycházím z definic funkcí a úkolů školních knihoven, které představila Ludmila Čumplová na konferenci: [Postavení, 2007]

- 1) **knihovnická a informační** – slouží jako informační nebo mediální centrum školy, poskytuje absenční i prezenční výpůjčky, meziknihovní výpůjční služby, rešerše z vlastních i externích databází, z internetu, kopírování, přístup k internetu, PC ke studijním účelům, podporuje informační gramotnost.
- 2) **pedagogická a didaktická** – vychovává uživatele k využívání knihovny a podporuje čtenářství (čtenářskou gramotnost), vyučovací proces i pedagogickou přípravu.
- 3) **propagační (marketing)** – zahrnuje vnitřní propagaci v rámci celé školy a vnější pro veřejnost. Informuje uživatele o přírůstcích fondu školní a jiných knihoven, o portálech, oborových databázích, akcích knihovny formou letáků vyvěšených ve škole a e-maily, rozesílanými učitelům i žákům. Také místní a celostátní periodika i odborný knihovnický a pedagogický tisk je možno využít k propagaci. Škola upozorňuje na svou knihovnu na webových stránkách, propagačních materiálech a závěrečné výroční zprávě. [Marketing, 2005]

1.2 Školní knihovna versus studijní a informační centrum

Rozvoj výpočetní techniky, vznik nových paměťových médií a stále více užívaných počítačových sítí (hlavně Internetu) vyvolal potřebu rozšíření knihovnických služeb ve školní knihovně na služby knihovnicko-informační. Tradičně pojatá školní knihovna se tedy kvůli stále vyšším požadavkům informační společnosti na rozšíření služeb a nutnosti celoživotního vzdělávání jako nezbytné součásti společenského a hospodářského života postupně mění na víceúčelové zařízení školy - studijní a informační centrum.

Do kompetencí moderní knihovny neboli SICu patří poskytovat knihovnické a informační, meziknihovní a rešeršní služby či umožňovat informační výchovu a vzdělávání. To vše by mělo jít s pomocí vedení školy a pedagogů. Ale i učitelé pociťují potřebu informačního zázemí a knihovna se tedy stává pomocníkem pedagogického sboru a podílí se na vytváření aktivního, informačního prostředí školy.

Není možné nechat ve škole stagnující knihovnu, je nutné inovovat její služby a transformovat ji na informační centrum školy, tedy zcela změnit její začlenění do organizačního systému školy. Poté bude hlavním úkolem školního studijního a informačního centra poskytovat informace požadované studenty i učiteli pro zabezpečení vzdělávacího programu školy. Školní studijní a informační centrum by mělo být rovněž aktivně nápomocno škole v otázce přizpůsobování profilu absolventů nárokům zaměstnavatelů. [Nejezchlebová, 2004]

Funkce knihovny a informačního centra se však budou stále prolínat a sdílet mnoho společných zdrojů. Jak je vidět v tabulce č. 1 knihovna má za úkol akvizici, funkce shromažďování fondu, jejich dlouhodobé uchování, služby včetně elektronického dodávání dokumentů (DDS). Informační centrum se zabývá přístupem k databázím, plným textům v elektronické podobě s využitím Internetu, vyhledávacími službami, pedagogickým působením a výchovou uživatelů.

Rozdíly ve funkcích knihovny a informačního centra	
<i>Knihovna</i>	<i>Informační centrum</i>
1. Akvizice Nákup a výměna dokumentů	1. Akvizice Nákup databází a elektronických zdrojů
2. Zpracování Prvotní evidence, katalogizace (identifikační i věcný popis pro všechny druhy dokumentů)	2. Zpracování Evidence elektronických zdrojů
3. Organizace a ochrana fondů Zařazování, vyřazování dokumentů z fondu. Preventivní a následná ochrana dokumentů. Revize knihovního fondu	3. Organizace a ochrana elektronických zdrojů Správa počítačové sítě
4. Služby Absenční a prezenční výpůjční služby Cirkulace dokumentů MVS a MMVS DDS Konzultace při vyhledávání zdrojů k zadanému tématu: Reprografické služby	4. Služby: Zjišťování informačních potřeb Zpracování rešerší podle zadání Přístup k elektronickým informačním zdrojům Informační příprava žáků i pedagogů Pomoc pedagogům při přípravě výuky

Tab. č.1 –Rozdíly ve funkcích knihovny a informačního centra

1.3 Funkce studijního a informačního centra školy

Studijní a informační centrum funguje ve škole jako odborná učebna pro práci s primárními i sekundárními informačními prameny, centrum pro čtení, komunikační a kulturní centrum v rámci školy. Informačně zabezpečuje celý výchovně vzdělávací proces a plní další funkce: [Funkce, 2005]

Informační – tato funkce spočívá ve výuce žáků k samostatnému vyhledávání potřebných informací, hodnocení jejich relevance a použití k tvořivé práci. Součástí je i využívání služeb knihoven a dalších informačních zdrojů a služeb včetně internetu. Učitelům poskytuje studijní a informační centrum školy potřebné primární i sekundární dokumenty pro přípravu vyučovacích hodin i jejich vlastní další vzdělávání. Rodičům a širší veřejnosti by měla nabídnout informace o škole, z regionu, ale také mezioborové evropské projekty, výměnu informací se zahraničními školami.

Studijní (pedagogická) – podle Národního programu rozvoje vzdělávání je SIC zapojeno do vzdělávacího programu školy a pomáhá učitelům i žákům při rozvíjení nových forem (např. Projektové vyučování) i témat výuky (multikulturní a environmentální kultura atd.) Pracovník školního SIC je prostřednictvím internetu v kontaktu s organizacemi zabývajícími se ochranou životního prostředí, kulturním centry jednotlivých států a dalšími institucemi podle požadavku školy. Zprostředkovává tak informace v souladu s výchovně vzdělávacími cíli školy žákům i učitelům.

Kulturně socializační (výchovná) – snaží se přispívat k prevenci sociálních patologických jevů. Je zaměřena na volnočasové aktivity žáků, ale v rámci mimoškolní výchovy může ovlivnit vztah dětí k místu, ve kterém žijí, organizovat besedy se spisovateli a zajímavými lidmi, nabídnout v rámci ŠIC klubovou činnost zaměřenou na vlastní literární či multimediální tvorbu, vydávání školního časopisu, poznávání historie a pamětihodností v místě školy a další aktivity. Nedílnou součástí této činnosti by měla být spolupráce s oddělením pro děti a mládež nejbližší veřejné knihovny a napojení na vzdělávací programy galerií a muzeí.

1.4 Modely školních informačních center

Pražské centrum (PhDr. Zdeněk Jonák, Jaroslava Brachtlová a Mgr. Ludmila Čumplová) připravilo modely školních knihoven – studijních a informačních center školy, z nichž si škola může vybrat podle svých potřeb a finančních, prostorových a personálních možností. V následujícím textu jsou ukázky modelů SIC od nejméně náročného pro školy, které SIC teprve připravují, až po SIC vyhovující náročným vzdělávacím i informačním kritériím. Tyto modely byly zpracovány na základě mezinárodního doporučení IFLA pro školní knihovny. [Čumplová, 2004]

Studovna a čítárna

Je určena pro školy, které nemohou zajistit dostatečný prostor a finanční prostředky pro provoz knihovny. Tvoří ji minimálně jedna samostatná místnost s rozlohou 20–30 m² obsahující 1 multimediální PC pro pracovníka SIC a 1 PC pro žáky s připojením na Internet a možností využití tiskárny. Počítače jsou vybaveny profesionálním knihovnickým softwarem a kancelářským SW.

Fond je volen tak, aby odpovídal věkové struktuře žáků a zaměření školy. Měl by obsahovat multimédia, všeobecné a obrazové encyklopedie, naučné slovníky, literární a historické přehledy, tabulky, mapy, atlasy a jazykové slovníky a lingvistické pomůcky, jeden výtisk používaných učebnic, naučné obrazové publikace, výběr časopisů pro učitele i žáky a výukové programy.

Zajišťuje následující služby: nákup a zpracování fondu (je možné zajistit u místní knihovny formou dohody o provedení práce), pomoc při vyhledávání studijní literatury a při práci s informacemi a prezenční půjčování (není potřeba vést výpůjční protokol).

Jedná se o minimální verzi pro menší školy, které nemají dostatek prostředků pro provoz informačního centra v plném rozsahu. Počítá s provozní dobou min. 2 hodiny denně a vyžaduje 0,3 úvazek pro pracovníka studovny a čítárny, vytvářejícího SIC.

Studovna slouží k seznamování s informačními prameny a způsoby využívání literatury při studiu. Žáci ale i učitelé se mohou seznamovat se základními metodami zpracování, řazení a vyhledávání informačních pramenů nebo její prostory využívat pro výuku informační výchovy. Správu studovny a čítárny zajišťuje provozní řád.

Mediatéka se studovnou

Skládá se ze dvou samostatných místností studovny (20–30 m²) a mediatéky (10 m²). Fond mediatéky je zaměřen na výběrovou beletrii a odborné informační zdroje podle specializace školy.

Oproti předchozímu typu se služby rozšiřují o půjčování knih a studijních materiálů v klasické a digitální formě během vyučování (prezenčně i domů) a minimálně dvakrát týdně o odpolední výpůjční službu. Správu mediatéky zajišťuje provozní řád studovny a výpůjční řád.

Informační centrum školy

Zprostředkovává služby jako mediatéka se studovnou. Rozšiřuje činnost o zprostředkování meziknihovní výpůjční služby a podílí se na informační výchově studentů. Z vybavení je k dispozici žákům minimálně 5 PC, software umožňující efektivní práci s informačními prameny a audiovizuální technika.

ICS nabízí akvizici informačních pramenů na všech médiích a v rámci celé školy, vytváří bibliografické seznamy pro potřeby školy, eviduje a zpracovává podle platných norem informační prameny, má automatizovaný knihovnický systém.

Pomáhá při vyhledávání studijní literatury a poskytuje prezenční i absenční půjčování. Zajišťuje přístup uživatelů k technickým zařízením centra, kopírovací služby a je rozšířeno o studijní pracovnu pro účely samostatného studia použitelnou také jako alternativní učebna pro jednu třídu.

Personál tvoří tři osoby: pracovník SIC (0,6 úvazku), jeho asistent (0,6 úvazku) a administrativní pracovník (0,1 úvazku) a to vše nejméně 5 hodin denně. Správu informačního centra školy zajišťuje provozní řád studovny a výpůjční řád.

Studijní a informační centrum školy

Tento model s otevírací dobou 8 hodin denně je rozšířen o víceúčelový sál sloužící jako prostor pro semináře, kurzy, prezentace apod. Vybaven je navíc scannerem, video/data projektorem a mimo obvyklého profesionálního knihovnického softwaru ještě dalším podle potřeb školy.

Do jeho nabídky patří navíc zajištění besed a odborných přednášek a podmínek pro samostatnou studijní přípravu i mimo vyučovací hodiny. Správu SIC zajišťuje provozní řád studovny a výpůjční řád.

1.5 Cíle a přínosy školního studijního a informačního centra

Školní studijní a informační centrum poskytuje žákům i učitelům prostor pro studium i přípravu na vyučování. Umožňuje zapojit do procesu výuky odbornou pomoc profesionálního informačního pracovníka, prostory i technické vybavení ŠSIC a přispět tak k rozšíření informační gramotnosti žáků.

Informační gramotnost je funkční gramotnost v informační společnosti. *Funkční gramotnost je definována jako schopnost aktivně participovat na světě informací a byla dále rozčleněna do tří složek: gramotnost literární, jako schopnost nalézt a porozumět informaci z textu, gramotnost dokumentová, jako schopnost vyhledat a využít přesně definovanou informaci a numerická gramotnost, jako dovednost manipulovat s čísly.* [VIG, 2007]

Student by měl získat zkušenosti v přímém styku s informačními prameny (klasickými a digitálními), osvojit si schopnost formulovat problémy a uchovat výsledky své práce ve formě přístupné dalším zájemcům. Znalost použití nových informačních a komunikačních technologií zlepší žákovu orientaci v záplavě informací, z nichž poté zvolí ty, které promění ve znalosti.

K tomuto účelu je fond centra vedený v databázi a přístupný ze všech PC v síti. Studovnu může podle potřeby využívat celá třída. Učitel může kdykoliv počítat s pomocí knihovny pro vyhledání informace aktuálně probírané v hodině.

Za výsledek efektivní práce ŠSIC se považuje dosažení schopnosti:

- 1) zpracovávat informace do formy kvalitních výstupů
- 2) prezentovat výsledky své činnosti
- 3) hodnotit výsledky své činnosti v širších souvislostech
- 4) realizovat výsledky své činnosti v praxi
- 5) komunikovat a týmově spolupracovat
- 6) počítačové gramotnosti
- 7) individuálního v přístupu k žákům [Jonák, 2001c]

Informační zázemí školy přispívá ke zvýšení kvality výuky a školy:

1) **dostupností informačních zdrojů ve škole** – škola by měla podle svých možností zajišťovat dostatečný vzorek informací a ostatních zdrojů potřebných k výuce.

2) **schopností žáků orientovat se ve světě informací** – žáci by se měli naučit využívat výpočetní techniku, umět pracovat s klasickými i digitálními informačními zdroji, rozlišovat hodnotu informačních pramenů a dosáhnout schopnosti vyhledat informace vhodné pro řešení problémů. Výsledky těchto dovedností řádně zpracovat a srozumitelně prezentovat pro ostatní spolužáky.

3) **kreativitou vyučování** – dát studentům možnost iniciativy, tvořivosti, vyjádření vlastního názoru a osobitého přístupu k probíraným tématům za předpokladu, že svůj názor doloží argumenty či prameny, s jejichž pomocí ke svému názoru dospěli. K tomuto účelu by měly být ve škole k dispozici náležitě informační zdroje a technologie.

4) **řešením volnočasových aktivit** – školní studijní a informační centrum má nabídnout žákům možnost pracovat na zadaných úkolech a zvyšovat svou informační gramotnost v době vyučování i mimo ně od vedením zkušeného odborníka v prostorách.

5) **vytvořením vhodných podmínek učitelům pro přípravu na vyučování** - školní informační centrum by mělo reagovat i na potřeby učitelů a pomáhat je rozvíjet (podpora informačního zabezpečení vyučování, informační servis pro další vzdělávání a podpora celoživotního učení). [Jonák, Čumplová, Brachtlová, 2003]

1.6 Automatizované systémy školních knihoven na českém trhu

Automatizace knihoven a informačních středisek se postupně stává nezbytnou podmínkou zabezpečení uživatelských požadavků. Výpočetní a telekomunikační technika pomáhá knihovníkům v jejich práci tím, že ulehčuje zpracování a správu knihovních fondů a umožňuje přístupy k informačním zdrojům umístěným kdekoli na světě.

Knihovní systém Clavius

Univerzální knihovnický software pro všechny typy knihoven, který je vyvíjen od roku 1998. Jako moderní nástupce osvědčeného staršího systému LANius je často užíván na školách a ve veřejných knihovnách v ČR. Pomocí technologie čárového kódu řeší evidenci výpůjček, katalogizaci a sledování výpůjček všech dokumentů.

Licence pro školy:

Má stejné vlastnosti jako standardní verze, je plně síťová a navíc nastavena pro školní knihovny - obsahuje evidenci třídy nebo zohlednění školního roku ve výpůjčním protokolu. Součástí instalace může být i modul umožňující jednoduché vyhledávání ve fondu knihovny z kteréhokoli počítače v síti školy.

Základní sadě je nabízena licence pro školy do 20 000 svazků a obsahuje katalogizaci knih, map a hudebnin, modul vyhledávání (rešerše), výpůjční protokol a tisk čárového kódu. Společnost LANius také nabízí školení pro pracovníky, servisní práce včetně instalace a rozšiřující nepovinné moduly:

- Rozšíření o AV-média (katalogizace LP, CD, kazet a DVD)
- Modul Evidence periodik (seriálů) a brožur

- Modul Analytický popis článků a ostat. typů dokumentů (mimo AV a periodika)
- Modul WWW katalog pro vystavení fondu knihovny (umožňuje i rezervace), Modul Revize knihovního fondu (snadno a rychle provede inventuru fondu knihovny)
- Modul ISHARE - sdílená katalogizace po síti Internet [Knihovní, 2007]

Demoverze

Společnost nabízí možnost stáhnout a vyzkoušet si demoverzi až na tři měsíce. Stačí napsat žádost o licenční klíč a v ní uvést název organizace a město, ve kterém sídlí.

Kontakt

LANius s. r. o. - Vývoj a servis integrovaných knihovních systémů
 Jiráskova 1775, 390 02 Tábor, Česká republika, Tel./fax : 381 251 715,
 e-mail : info@lanius.cz

KP-WIN SQL (Specializovaný knihovní systém pro školní knihovny)

Integrovaný knihovní systém používaný ve veřejných, odborných, univerzitních, školních knihovnách, archivech i muzeích.

Školní verze

- Jsou určeny pouze pro základní a střední školy, gymnázia a odborná učiliště
- Školní katalogizace a výpůjční modul jsou ekvivalentní verzi Mini do 20 tis. titulů

- Školní balíček je ekvivalentní plné verzi Katalogizace a výpůjčky, navíc ale obsahuje WWW OPAC, Revizi, veškeré nové verze a aktualizace programu po dobu tří let
- Všechny školní verze umožňují spolupráci se systémem Bakaláři (program pro školní administrativu) - sdílená evidence žáků, učitelů
- Školní systémy jsou nabízeny dva: základní (vhodný do knihovny s max. 20 000 tituly) a na tituly neomezený školní balíček. V ceně je podpora (update, upgrade) po dobu 3 let, přístup do "Připomínkového systému KpwinSQL", instalace SW (bez cestovního), vzdálená správa po dobu 3 měsíců [Charakteristika, 2002]

Moduly

Obsahuje on-line katalog pro prohlížení OPAC, vyhledávání, rezervace ve všech fondech dokumentů i autorit, statistiky fondů, výpůjček, kontextovou nápovědu. Umožňuje pohodlné zadávání údajů o knihách pouhým stahováním prostřednictvím sítě Internet, např. z Národní knihovny, a podporuje knihovnická pravidla a normy (MARC 21, AACR2, Z 39.50).

Demoverze

Pro stažení a zprovoznění demoverze není třeba registrace, funkčnost programu není časově omezená. Limitovány jsou pouze funkce programu a množství zpracovávaných záznamů. V ukázkové databázi je připraveno cca 150 záznamů.

Kontakt

KP-SYS spol. s r.o.

Čacké 155, Pardubice, 530 02, Česká republika, Tel./fax : +420466655055

e-mail : kpsys@lkpsys.cz

2 Personální zajištění školní knihovny

V zahraničí existuje vysokoškolský studijní program připravující školní knihovníky specialisty. V České republice vedou školní knihovny většinou učitelé, výjimečně ředitel školy zaměstnává na částečný či plný úvazek knihovníka profesionála. *Osoba vedoucího pracovníka centra by měla být garantem toho, aby centrum nebylo jen místem, kam si studenti chodí zahrát hry na PC nebo se o přestávce nasvačit, ale aby se stalo skutečným centrem pro vzdělávání celé školní komunity.* [Mulač, 2006]

2.1 Vedení školní knihovny

Vedoucí pracovník má za úkol připravovat plán na jeden školní rok nazvaný **Plánování činností a činnost školní knihovny** (besedy, účast na celostátních knihovnických projektech, lekce informační gramotnosti atd.). V různých časových intervalech podle velikosti fondu se provádí také povinná **revize**, vyplývající z knihovního zákona. **Statistika školních knihoven** se odevzdává na přelomu září a srpna Ministerstvu školství a tělovýchovy. [Vedení, 2005]

Kvalifikovaný vedoucí informačního centra je zařazen v 10. platové třídě. Z hlediska udržení kvalitního vedoucího se jako funkční jeví jeho zapojení i do dalších školních aktivit a jeho honorování dohodami. Informaticky založený knihovník se může zapojit například do tvorby webových stránek školy. Jazykově vybavený profesionál může být osobou odpovědnou za zapojení školy do nejrůznějších mezinárodních projektů (Comenius, Leonardo apod.) Knihovník může také vytvářet dokumenty jako výroční zprávy či poradit, jak školu co nejlépe propagovat (metody public relations). [Mulač, 2006]

2.2 Knihovník

Informační profesionál ve školní knihovně by měl být vzdělán v oboru Informační studia a knihovnictví s doplňkovým studiem pedagogiky nebo by měl absolvovat pedagogickou fakultu s doplněným vzděláním z oblasti informačních studií a managementu.

Je škoda, že pro absolventy knihovnicko-informačních škol neexistuje specializované pedagogické studium. Jako možné řešení se jeví vytvoření nového pedagogicko-psychologického studijního programu pro pracovníky školních knihoven podle požadavků vyhlášky MŠMT č.317 o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. Tento program by měl být určen pro absolventy středních/vysokých škol knihovnicko-informačního zaměření a studium by vycházelo z oblasti práce informačního pracovníka na základních a středních školách. [Postavení, 2005]

Jeho náplní práce je:

- identifikovat informační potřeby uživatelů, tedy žáků, studentů, učitelů a vedení školy
- příprava strategií vedení fondu (určení, jaké dokumenty by měly fond tvořit), zajišťování aktualizace knihovního fondu odbornými dokumenty (návrhy na zakoupení, samotná akvizice), jejich katalogizace, půjčování a vracení
- organizace, ochrana a zpřístupnění fondu, zprostředkování MVS
- informování o přírůstcích fondu odborné literatury na škole
- informování o možnostech dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

- vyhledávání informací z různých zdrojů (Internet, katalogy, příručky apod.)
- zodpovídat za chod informačního střediska, servis knihovního programu
- zajištění evidence periodik a analytický popis nejdůležitějších článků v časopisech
- vedení výpůjčního protokolu, skladu učebnic, seznamu přírůstků a úbytků
- monitorování denního tisku (články o škole), kulturní aktivity a další doplňkové knihovní služby (tisk, kopírování, skenování, nahrávání výukových pořadů na video, zálohování dat na CD nebo DVD)
- aktivní zapojování do výuky a pomoc učitelům s přípravou hodin nejen informační výuky (lekci na zvyšování informační gramotnosti žáků i pedagogů)

K tomu potřebuje mít znalosti:

- základních pravidel akvizice, katalogizace, indexace a organizace fondu
- oboru informatiky, použití informační a výpočetní techniky, dotazovacích jazyků v různých on-line zdrojích
- procesu meziknihovních výpůjček
- managementu - řízení školní knihovny (patří sem strategické plánování, stanovení dlouhodobých a krátkodobých cílů, navržení programů pro školní knihovny, schopnost evaluace, řízení lidských zdrojů)
- schopnost podávat zprávy o práci školní knihovny, např. v podobě výročních zpráv
- psychologie a sociologie - mohou usnadnit či zlepšit přístup k jednotlivým členům školní komunity [Vrzáček, 2004]

2.3 ICT koordinátor – manažer, pedagog, odborník

Dokument Státní informační politika ve vzdělávání uvádí, že v informačním centru školy by měl být v budoucnu zaměstnán koordinátor : specialista na rozvoj informační gramotnosti a integraci ICT do vzdělání.

Koordinátor (jeden či ideálně tři osoby podle možností školy) se bude starat o HW i SW a spolu s týmem pedagogických i nepedagogických pracovníků školy prohlubovat počítačovou a informační gramotnost pedagogů a zejména aplikovat ICT ve výuce. Vzhledem k přítomnosti a využívání Internetu se také zaměří na informační etiku, respektování autorských práv, duševního vlastnictví a řadu zásad souhrnně nazvaných informační ekologie: Tento obor předvídá problémy spojené s tempem růstu informací a jeho vlivem na lidský organismus (zejména v období růstu) a nabízí možnost chránit ho tím, že respektuje zásady informační hygieny a ochrany zdraví. [Jonák, Čumplová, Brachtlová, 2003]

Pracovní náplň ICT koordinátora můžeme rozdělit do tří typů: manažer, pedagog a odborník. Koordinátor bude spolupracovat s celou řadou institucí a ideálně bude svoji kvalifikaci a odborné schopnosti stále rozšiřovat a vzdělávat se. Je nerealistické předpokládat, že potřebné kvalifikace mohou dosáhnout všichni učitelé na škole.

Úkolem koordinátora bude především:

- metodicky spolupracovat s ostatními pedagogy školy při využívání ICT ve výuce (hlavní úkol)
- vést studentské nebo žákovské praxe přímo v oblasti ICT
- rozhodujícím způsobem se podílet na vypracování a realizaci koncepce dalšího rozvoje dané školy v oblasti ICT

- významným způsobem se podílet na rozhodování o dalším vybavení školy informačními a komunikačními technologiemi a jeho nákupu
- zodpovídat za provoz ICT na škole

Hlavními překážkami pro široké využití koordinátorů pro ICT je v současnosti nedostatek kvalifikovaných pedagogů a počet odučených hodin jako přetrvávající hlavní kritérium platového tarifu.

Řešením by mohlo být zapojení externistů včetně starších studentů pro překonání nedostatečného pokrytí vlastních personálních zdrojů.

[Koncepce státní informační politiky ve vzdělávání, 2000]

Koordinátor manažer

Pracovník školy, nejlépe člen vedení (ředitel, zástupce ředitele) nebo učitel pověřený ředitelem školy, který však informační problematiku s vedením školy pravidelně konzultuje. Má představu o dlouhodobých cílech školy, strategii, jak těchto cílů dosáhnout a přehled o možnostech ICT a jejich optimálním využití.

Koordinátor pedagog

Nejlépe učitel na dané škole se zkušenostmi z oblasti ICT (pokud možno přímo učitel informatiky). Vybírá vhodný výukový software a informační vzdělávací zdroje pro výuku. Pomáhá ostatním učitelům se zaváděním multimedií a Internetu do jednotlivých předmětů. Pomáhá při vytvoření studijního a informačního centra a koordinuje plán jeho využití.

Koordinátor odborník

Zaměstnanec školy s příslušnými technickými znalostmi, který by měl být přítomen v PC učebně po celou dobu jejího provozu. Organizuje údržbu školní počítačové sítě a přídatných zařízení, koordinuje průběh oprav, pravidelně zajišťuje závady provozu sítě a stav dalších zařízení. Vypracovává zásady a pravidla pro provoz ICT na škole, především pro provoz počítačové sítě a počítačových učeben. [Jonák, Čumplová, Brachtlová, 2003]

3 Současný stav školních knihoven

3.1 Přehled školních knihoven

Přehled o školních knihovnách je možné vyhledat na stránkách Ústavu pro informace ve vzdělávání (<http://www.uiv.cz>), příspěvkové organizace řízené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Ústav vypracovává statistické a evidenční údaje v oblasti školství a spravuje Národní pedagogickou knihovnu Komenského (<http://www.npkk.cz>). O školních knihovnách sbírá data s periodou tři roky z vyplněných dotazníků a poté zveřejňuje tabulky. Zde zařazené tabulky jsem upravila pro potřeby této práce a okomentovala.

**Školní knihovny 2005 (knihovny, uživatelé, knihovní jednotky, služby)
podle typu školy a zřizovatele**

Typ školy Území	Počet knihoven	Celkem knihovních jednotek	Uživatelé knihovny	Výpůjčky	Meziknihovní výpůjční služba	Poskytování rešeršních služeb	Vzdělávací akce
Všechny typy škol	4 382	14 421 470	1 418 584	3 573 093	9 067	133	26 161
MŠMT	17	25 541	2 464	8 343	–	–	22
obec	2 883	7 001 048	810 176	1 410 380	6 940	48	19 430
jiný resort	1 251	6 755 202	543 931	1 960 369	2 088	73	5 983
soukromý	189	464 681	49 260	146 034	11	8	600
církev	42	174 998	12 753	47 967	28	4	126
Základní školy	2 836	6 940 692	804 173	1 391 550	6 702	47	19 275
obec	2 819	6 900 235	800 280	1 383 832	6 702	47	19 118
jiný resort	2	3 923	160	923	–	–	–
soukromý	6	12 664	1 170	3 224	–	–	105
církev	9	23 870	2 563	3 571	–	–	52
Střední a vyšší odb. školy	1 153	6 865 860	565 494	2 050 736	1 586	80	5 281
obec	11	34 259	5 465	12 176	8	–	118
jiný resort	935	6 238 134	502 713	1 853 949	1 539	68	4 628
soukromý	175	444 783	47 320	140 448	11	8	461
církev	32	148 684	9 996	44 163	28	4	74
Školy pro žáky se zdrav. postižením	393	614 918	48 917	130 807	779	6	1 605
MŠMT	17	25 541	2 464	8 343	–	–	22
obec	53	66 554	4 431	14 372	230	1	194
jiný resort	314	513 145	41 058	105 497	549	5	1 355
soukromý	8	7 234	770	2 362	–	–	34
církev	1	2 444	194	233	–	–	–

Tab. č. 2 - rozdělení evidovaných školních knihoven podle různých zřizovatelů na základních, středních, vyšších odborných a speciálních školách. U každého jsou zapsány počty knihoven, uživatelů, výpůjček, MVS, rešeršních služeb a vzdělávacích akcí.

Školní knihovny 2005 (knihovny, uživatelé, knihovní jednotky, služby) podle typu školy a území

Typ školy Území	Počet knihoven	Celkem knihovních jednotek	Uživatelé knihovny	Výpůjčky	Meziknihovní výpůjční služba	Poskytování rešeršních služeb	Vzdělávací akce
Všechny typy škol	4 382	14 421 470	1 418 584	3 573 093	9 067	133	26 161
Praha	358	1 520 010	157 833	348 693	475	26	3 877
Hlavní město Praha	358	1 520 010	157 833	348 693	475	26	3 877
Střední Čechy	465	1 522 766	128 689	267 243	394	14	3 320
Středočeský kraj	465	1 522 766	128 689	267 243	394	14	3 320
Jihozápad	547	1 862 377	165 823	370 296	551	5	2 480
Jihočeský kraj	327	1 159 878	94 857	236 267	297	4	1 247
Plzeňský kraj	220	702 499	70 966	134 029	254	1	1 233
Severozápad	460	1 530 010	158 496	805 063	2 088	16	2 010
Karlovarský kraj	128	440 455	48 224	93 327	15	4	838
Ústecký kraj	332	1 089 555	110 272	711 736	2 073	12	1 172
Severovýchod	754	2 228 512	209 978	399 903	1 788	18	3 538
Liberecký kraj	204	604 029	54 946	109 938	390	5	878
Královéhradecký kraj	283	817 118	82 208	136 045	1 047	7	1 433
Pardubický kraj	267	807 365	72 824	153 920	351	6	1 227
Jihovýchod	737	2 193 877	244 546	548 236	2 076	25	4 482
Vysočina	316	947 898	82 922	190 612	1 898	12	1 148
Jihomoravský kraj	421	1 245 979	161 624	357 624	178	13	3 334
Střední Morava	551	1 846 905	175 206	426 487	900	16	3 385
Olomoucký kraj	315	1 043 049	95 894	165 392	555	5	1 352
Zlínský kraj	236	803 856	79 312	261 095	345	11	2 033
Moravskoslezsko	510	1 717 013	178 013	407 172	795	13	3 069
Moravskoslezský kraj	510	1 717 013	178 013	407 172	795	13	3 069

Tab. č. 3 - představuje údaje evidovaných školních knihoven podle území na kterém se nacházejí. Zřizovatelé či typy škol zde nehrají roli. U každého kraje jsou zmapovány počty knihoven, knihovních jednotek, uživatelů, výpůjček, MVS, rešeršních služeb a vzdělávacích akcí.

Školní knihovny 2005 (knihovny, vybavení, pracovníci) podle typu školy a zřizovatele

Typ školy Území	Počet knihoven celkem	Počet míst s připojením na Internet	Počet míst s vybavením: Tiskárna	Počet míst s vybavením: Knihovnický program	Profesionální knihovník: Fyzické osoby	Profesionální knihovník: Přepočtený počet na úvazek	Profesionální knihovník: Knihovnické vzdělání
Všechny typy škol	4 382	7 542	1 740	725	408	255,4	75,9
MŠMT	17	2	3	1	1	0,4	0,4
obec	2 883	4 555	1 024	289	51	22,7	5,0
jiný resort	1 251	2 176	574	383	307	198,7	56,4
soukromý	189	692	118	33	30	19,5	7,2
církev	42	117	21	19	19	14,1	6,9
Základní školy	2 836	4 493	1 004	286	52	22,7	4,5
obec	2 819	4 468	999	284	50	21,7	4,0
jiný resort	2	1	–	–	–	–	–
soukromý	6	12	2	1	–	–	–
církev	9	12	3	1	2	1,0	0,5
Střední a vyšší odb. školy	1 153	2 660	602	425	349	228,4	70,0
obec	11	31	7	4	1	1,0	1,0
jiný resort	935	1 867	468	373	301	194,8	55,4
soukromý	175	657	109	30	30	19,5	7,2
církev	32	105	18	18	17	13,1	6,4
Školy pro žáky se zdrav. postižením	393	389	134	14	7	4,3	1,4
MŠMT	17	2	3	1	1	0,4	0,4
obec	53	56	18	1	–	–	–
jiný resort	314	308	106	10	6	3,9	1,0
soukromý	8	23	7	2	–	–	–
církev	1	–	–	–	–	–	–

Tab. č. 4 - dělená opět podle různých zřizovatelů a základních, středních, vyšších odborných a speciálních škol uvádí počet internetových připojení, automatizovaných programů a zaměstnaných profesionálů.

Školní knihovny 2005 (knihovny, vybavení, pracovníci) podle typu školy a území

Typ školy Území	Počet knihoven	Počet míst s připojením na Internet	Počet míst s vybavením: Tiskárna	Počet míst s vybavením: Knihovnický program	Profesionální knihovník: Fyzické osoby	Profesionální knihovník: Přepočtený počet na úvazek	Profesionální knihovník: Knihovnické vzdělání
Všechny typy škol	4 382	7 542	1 740	725	408	255,4	75,9
Praha	358	797	171	98	103	63,5	19,2
Hlavní město Praha	358	797	171	98	103	63,5	19,2
Střední Čechy	465	841	201	70	39	23,1	5,2
Středočeský kraj	465	841	201	70	39	23,1	5,2
Jihozápad	547	747	192	73	51	27,1	1,7
Jihočeský kraj	327	455	120	53	33	17,1	1,6
Plzeňský kraj	220	292	72	20	18	10,0	0,1
Severozápad	460	824	171	57	34	21,2	5,4
Karlovarský kraj	128	203	44	16	8	3,3	0,9
Ústecký kraj	332	621	127	41	26	17,9	4,5
Severovýchod	754	1 094	288	130	56	35,6	10,2
Liberecký kraj	204	288	75	37	15	9,1	1,8
Královéhradecký kraj	283	409	110	48	22	14,0	3,5
Pardubický kraj	267	397	103	45	19	12,5	4,9
Jihovýchod	737	1 391	292	127	57	37,0	12,2
Vysočina	316	593	118	49	22	12,4	4,0
Jihomoravský kraj	421	798	174	78	35	24,6	8,2
Střední Morava	551	1 066	230	87	35	20,4	7,2
Olomoucký kraj	315	511	130	49	10	4,8	0,4
Zlínský kraj	236	555	100	38	25	15,6	6,8
Moravskoslezsko	510	782	195	83	33	27,5	14,8
Moravskoslezský kraj	510	782	195	83	33	27,5	14,8

Tab. č. 5 - ukazuje školní knihovny různých krajů a jejich vybavenost materiální: internetové připojení, tiskárna, knihovnický program a personální.

3.2 Sdružení podporující školní knihovny

Koncepcí budování školních knihoven se od roku 2003 zabývají brněnská a pražská pracovní skupina. Moravskou zemskou knihovnu v Brně zastupuje Mgr. Jana Nejezchlebová, která se věnuje vzdělávání a přípravě seminářů zaměřených na oblast školních knihoven a snaží se informovat o všem novém v oblasti knihovnictví a předávat potřebné znalosti a dovednosti pro práci ve školní knihovně.

Pražské centrum (PhDr. Zdeněk Jonák - pracovník výzkumného ústavu pedagogického v Praze, Jaroslava Brachtlová - SPŠ stavební Praha a Mgr. Ludmila Čumplová - ředitelka Národní pedagogické knihovny Komenského) organizuje semináře pro ředitele, učitele škol a knihovníky školních knihoven a připravují modely školních knihoven – studijních a informačních center školy.

Klub školních knihoven

Klub školních knihoven byl oficiálně vyhlášen na semináři Automatizace 2003 ve dnech 9.-10. září 2003 jako součást Svazu knihovníků a informačních pracovníků za účelem podpory, propagace a zkvalitňování služeb knihoven na základních a středních školách. Na klubu školních knihoven se podílí lidé zaměstnaní ve školní knihovně, knihovníci z povolání, studenti Informačních studií a knihovnictví FF UK včetně studenta Vědeckých informací a knihovnictví FF MU.

Cíle sdružení:

- a) podporovat všeobecné povědomí o nezbytnosti školních knihoven ve vzdělávacím procesu
- b) formulovat problémy školního knihovnictví
- c) usilovat o vznik potřebné legislativy
- d) zastupovat školní knihovny při jednáních týkajících se školního knihovnictví jako celku (např. jednání s MŠMT ČR, MK ČR, zajišťování licencí, členství v mezinárodních organizacích)
- e) napomáhat předávání poznatků a zkušeností s činností a provozem školních knihoven (na národní i mezinárodní úrovni)
- f) iniciovat a podílet se na výzkumu v oblasti školního knihovnictví
- g) připravovat společné programy
- h) podílet se na přípravě, revizi a naplňování standardů
- i) hledat možnosti celoživotního vzdělávání pracovníků školních knihoven

[Klub, 2003]

Během svého čtyřletého působení zprovoznil Klub školních knihoven své internetové stránky a elektronickou konferenci nazvanou DRTINA. Členové se pravidelně účastní konference Informační gramotnost, kterou pořádá Moravská zemská knihovna v Brně. V srpnu 2004 uspořádal Klub školních knihoven za spolupráce ZŠ Hanspaulka workshop o budoucnosti Klubu a v dubnu 2006 spolupřádal ve Valašském Meziříčí seminář Informační vzdělávání v 21. století (Změny v pojetí informačního vzdělávání ve veřejných a školních knihovnách).

4 Legislativa školních knihoven

V současné době neexistují žádné metodické pokyny, instrukce nebo jiná doporučení pro školní knihovny. Záleží tedy na řediteli školy, zda chce knihovnu či centrum vytvořit. Existují však platné předpisy, mezinárodní doporučení a standardy knihovnických činností, které mu mohou pomoci. Nejvýznamnějším dokumentem pro zřizování knihoven se stane školský zákon. Velmi důležitá bude aktivita odborníků, aby byl nový dokument kvalitní a v souladu se světovými trendy ve vzdělávání. Protože nahradí již dlouhá léta nevyhovující a s přijetím zákona neplatnou Instrukci o školních knihovnách z roku 1979.

V této kapitole bych proto uvedla právní normy na podporu a rozvoj oblasti vzdělávání, ale také doporučení mezinárodních institucí a v neposlední řadě legislativní dokumenty, které se v minulosti zabývaly legislativou školních knihoven v České republice

4.1 Legislativa a dokumenty v oblasti vzdělávání

Základem jsou zákony určující a vymezující přístup k informacím v České republice:

Listina základních práv a svobod ze dne 16. prosince 1992. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. Ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

V § 17 se říká: *(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny. (2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.* [Listina, 1993]

Úmluva o právech dítěte 104/1991 Sb.

Vstoupila v platnost pro Českou a Slovenskou federativní republiku v souladu se svým článkem 49 odst. 2 dnem 6. února 1991.

V § 17 uznává důležitou funkci hromadných sdělovacích prostředků a zabezpečuje dítěti přístup k informacím a materiálům z národních a mezinárodních zdrojů, zejména takovým, které jsou zaměřeny na rozvoj sociálního, duchovního a morálního blaha dítěte a také jeho tělesného a duševního zdraví. Za tímto účelem státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, povzbuzují:

a) hromadné sdělovací prostředky k šíření informací a materiálů, které jsou pro dítě sociálně a kulturně prospěšné a které odpovídají duchu článku 29 této úmluvy

b) mezinárodní spolupráci při tvorbě, výměně a rozšiřování takových informací a materiálů z různých kulturních, národních a mezinárodních zdrojů

c) tvorbu a rozšiřování knih pro děti

d) hromadné sdělovací prostředky k tomu, aby braly zvláštní ohled na jazykové potřeby dětí náležejících k menšinové skupině či domorodému obyvatelstvu

e) tvorbu odpovídajících zásad ochrany dítěte před informacemi a materiály škodlivými pro jeho blaho, majíce na mysli ustanovení článků 13 a 18 úmluvy. [Úmluva, 2003]

Zákon o svobodném přístupu k informacím ze dne 11. května 1999

(Sb. Zákonů č. 106/1999, částka 39, s. 2578-2582)

Zákon usnadňuje podmínky práva svobodného přístupu k informacím a stanoví základní podmínky, za nichž jsou informace poskytovány. Jedná se o informace tištěné i elektronické.

V § 3 Základní pojmy zákon upozorňuje, že *zveřejněnou informací pro účel tohoto zákona je taková informace, která může být vždy znovu vyhledána a získána, zejména vydaná tiskem nebo na jiném nosiči dat umožňujícím zápis a uchování informace, vystavená na úřední desce, s možností dálkového přístupu nebo umístěná ve veřejné knihovně.* [Zákon, 1999]

Memorandum o celoživotním učení

Memorandum z roku 2000 shrnuje závěry ze zasedání Evropské rady v Lisabonu a Feiře, jeho účelem je zahájit celoevropské jednání o strategii pro uskutečňování celoživotního učení na individuální a institucionální úrovni ve všech sférách veřejného i soukromého života. [Memorandum, 2000]

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky vydalo v roce 2001 Závěrečnou zprávu – Konzultační proces k Memorandu o celoživotním učení. Hlavní bod konzultačního procesu byl uskutečněn pomocí neformálních workshopů a diskusí dle šesti klíčových myšlenek memoranda (Nové základní dovednosti pro všechny, Více investic do lidských zdrojů, Inovovat vyučování a učení, Oceňovat učení, Přehodnotit poradenství, Přiblížit učení domovu) a vyvrcholil mezinárodním seminářem (150 účastníků).

Konzultační proces navazuje na strategické dokumenty MŠMT: Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha), Zelená kniha, Koncepce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice z května 1999 a Koncepce státní informační politiky ve vzdělávání:

Koncepce státní informační politiky ve vzdělávání Usnesení vlády č. 525/1999 z 31.5.1999

Dokument přijatý vládou na jaře 2000 vychází z materiálu Státní informační politika – cesta k informační společnosti. Vytyčil si za cíl specifikovat další postup České republiky při zajišťování informační gramotnosti všech občanů České republiky, aby mohli obstát v globální informační společnosti 21. století.

Rozpočet 7,5 miliardy Kč je určen investičním i neinvestičním nákladům zasíťování základních a středních škol a státních knihoven. Financuje školení pracovníků pro práci s výpočetní technikou včetně používání Internetu.

Koncepce klade důraz na celoživotní vzdělání obyvatelstva, které přestává být vázáno výhradně na školu a rozšiřuje se do jiných prostředí (domácnost). Z tohoto důvodu jsou nezbytným pomocníkem informační technologie, které napomáhají k samostudiu a přizpůsobují se individuálním potřebám studentů.

Mimoškolní celoživotní sebevzdělávání se realizuje nejen ve školách, ale i v informačních, vzdělávacích centrech a knihovnách. Jsou chápány jako významné a integrální prvky infrastruktury vzdělávání a jejich úkolem je navazovat na vzdělávací infrastrukturu a nabízet přístup k informacím, pomáhat je vyhledávat a zpracovávat. Proto koncepce nařizuje vybavit

každou školu/knihovnu digitálními zdroji, multimediálními počítači a připojit je na Internet. Podmínkou vybavení je účast zaměstnanců školy/knihovny na programu "Informační gramotnost pedagogů a knihovnických pracovníků".

Strategickými cíli dokumentu je: zajištění rovnoprávného přístupu k informačním a komunikačním technologiím a odpovídajícím nástrojům vzdělávání pro žáky, studenty a občany a integrace ICT do vzdělávacích kurikul na všech stupních kvůli zvýšení informační a funkční gramotnosti občanů České republiky. [Koncepce, 2000]

V roce 2007 nedostal projekt Státní informační politiky ve vzdělávání dotace (plánovaná miliarda), a proto Odbor 55 k 30.6.2007 skončil a jeho pracovníci odešli z ministerstva. Je to překvapivé rozhodnutí, protože vláda v létě 2004 schválila pokračování SIPVZ na léta 2007-2013 s roční dotací zhruba 1 miliarda korun.

Státní informační a komunikační politika

Vláda ČR na svém zasedání usnesením č. 265 ze dne 24. března 2004 schválila strategický dokument v oblasti rozvoje informační společnosti do roku 2006 nazvaný Státní informační a komunikační politika. Hlavním východiskem při tvorbě dokumentu byl Akční plán EU eEurope 2005, který je součástí tzv. Lisabonské strategie v oblasti informační společnosti.

Státní informační a komunikační politika stanovuje 4 prioritní oblasti: Dostupné a bezpečné komunikační služby, Informační vzdělanost, Moderní veřejné služby on-line, Dynamické prostředí pro elektronické podnikání.

Pro tuto práci je důležitý bod Informační vzdělanost: cílem vlády je rozšíření počítačové gramotnosti během čtyř let alespoň na polovinu naší populace.

K dosažení tohoto cíle mají pomoci tyto úkoly v oblasti informatizace vzdělávacích institucí:

- 1) dokončit připojení všech vzdělávacích institucí (včetně knihoven) k Internetu
- 2) podporovat vytvoření odpovídající nabídky výuky informační gramotnosti a příležitostí pro elektronické vzdělávání jako součásti celoživotního vzdělávání
- 3) systematicky zvyšovat informační gramotnost pracovníků vzdělávacích institucí (učitelů a knihovníků)
- 4) zvyšovat schopnost škol využívat ICT, technologie, e-learning a vzdělávací software včetně jejich zavádění do výuky [Státní, 2004]

Koncepce rozvoje knihoven v České republice 2004 – 2010

Usnesení vlády České republiky č. 679 ze dne 7. července 2004 zdůrazňuje v bodě 14 spolupráci knihoven a škol při zvyšování informační gramotnosti:

Vytvořit podmínky pro zajištění informační výchovy uživatelů ke zvýšení jejich funkční gramotnosti a tím i schopnosti efektivně vyhledávat a využívat informační zdroje.

Zahrnout informační výchovu (informační gramotnost) do výuky základních a středních škol. Využít knihovny pro školení základní počítačové a informační gramotnosti občanů. [Koncepce, 2004]

Zákon ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

Školský zákon se zmiňuje o školních knihovnách pouze rámcově v části věnované školským účelovým zařízením:

Školská účelová zařízení, § 120, podle účelu, k němuž byla zřízena, napomáhají školám a školským zařízením při jejich činnosti, zajišťují materiálně technické služby, poradenské, informační nebo ekonomicko-administrativní služby, poskytují odborné, studijně pracovní, knihovnické a informační služby pro žáky, studenty, popřípadě zaměstnance, zajišťují praktické vyučování a výchovu mimo vyučování nebo vytvářejí podmínky pro praktické vyučování žáků a jejich zájmovou činnost. [Zákon, 2005]

Vyhláška ze dne 22. února 2005 o školských ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních (Sbírka zákonů č. 108/2005)

§ 15 Školní knihovna poskytuje odborné, studijně pracovní, knihovnické a informační služby pro děti, žáky, studenty, popřípadě pedagogické pracovníky škol a školských zařízení. [Vyhláška, 2005]

Zákon ze dne 29. června 2001 č. 257 Sb. O knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) a vyhláška č. 88/2002

Knihovní zákon řadí školní knihovny do skupiny d) specializované knihovny. Podle § 13 *Specializovaná knihovna je knihovnou se specializovaným knihovním fondem a je součástí systému knihoven vykonávajících*

koordináční, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti, v jejichž rámci zejména spolupracuje s Národní knihovnou při zpracování bibliografie a při zpracování souborného katalogu a při plnění funkce centra meziknihovnických služeb v oblasti své specializace. Zpracovává a zpřístupňuje tematické a oborové bibliografie a databáze, spolupracuje s knihovnami v oblasti své specializace při zavádění nových technologií v oblasti zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb. [Zákon, 2001]

Podle výše uvedeného zákona by se školní knihovny měly evidovat v databázi Ministerstva kultury České republiky. Výhodou evidence je možnost využívat dotace ze státního rozpočtu a ucházet se o granty MK ČR. Registrovaná knihovna nemusí provádět každoroční inventuru, ale pouze revize v termínech podle § 16 knihovního zákona. [Postavení, 2007]

Ministerstvo školství dosud školním knihovnám žádný pokyn k evidenci nevydalo a proto je evidováno jen malé procento škol. Požadavky knihovního zákona řeší MŠ zapojením do systému meziknihovní výpůjční služby, službami pro externí uživatele za vymezených podmínek – prezenční využívání odborných materiálů, absenční půjčování bývalým studentům a pedagogům, za úplaty tisk a kopírování materiálů. Pro kvalitní práci školních knihoven je nezbytné respektování ustanovení knihovního zákona a jeho prováděcí vyhlášky č. 88/2002 Sb. o MVS, evidenci a revizi knihovního fondu.

4.2 Doporučení mezinárodních institucí

Manifest UNESCO a IFLA pro školní knihovny

Manifest UNESCO a IFLA o školních knihovnách vyšel v roce 2000. Byl přeložen do mnoha jazyků a je využíván knihovníky ke zvýšení prestiže školních knihoven ve školách. Na něj navazuje a rozpracovává jeho teze:

[Manifest, 2000]

Směrnice UNESCO a IFLA o školních knihovnách

Směrnice IFLA a UNESCO pro školní knihovny byla určena jako návod knihovníkům. Měla by školám pomáhat uskutečňovat principy vyjádřené v Manifestu. Návrh připravovali lidé z různých zemí s odlišnými místními poměry, aby vyhovoval potřebám všech typů škol. Směrnice může být použita v regionálním kontextu. Moderní metody výuky souvisejí i se změnou práce ve školní knihovně, která se transformuje v knihovnické a informační centrum školy.

Směrnice je rozčleněna do pěti základních kapitol: Poslání a plánování, Zdroje, Personální obsazení, Programy a aktivity a Propagace školní knihovny a učení.

V kapitole **Poslání a plánování** je navržen plán pro školní knihovnu, který by měl být vytvořen s vědomím obecných potřeb školy a měl by brát v úvahu její cíle a úkoly. Specifikují se role knihovny a výkonnostní ukazatele, které se používají pro kontrolu a hodnocení cílů knihovny.

Druhá kapitola **Zdroje** se zabývá tvorbou rozpočtu a vhodným zařízením školní knihovny – nábytkem, vybavením, elektronikou a AV technikou.

Personální obsazení (3. kapitola) uvádí jako hlavní důvod kvalitních knihovnických služeb plně kvalifikované (knihovníci s pedagogickým vzděláním) a dobře motivované zaměstnance. Kapitola dále formuluje náplň práce a povinnosti školního knihovníka a pomocného školního knihovníka a nutnost spolupráce s pedagogy.

Programy a aktivity: důraz je kladen na nezbytnost uvedení školních knihoven v národních učebních plánech a programech vzdělávacího rozvoje, spolupráci mezi školními a veřejnými knihovnami a doporučení pro ředitele jako vedoucí osobu knihovny, pro vedoucí oddělení a pro učitele. Dále se zde uvádějí kulturní funkce školní knihovny. Získat pro práci a záměry knihovny co největší podporu ředitelství a pedagogického sboru, s nímž je třeba spolupracovat v oblasti akvizice a využívání literatury a ostatních dokumentů a tím integrovat knihovnu do celého vyučovacího procesu školy.

Propagace knihovny a učení, téma páté kapitoly, zahrnuje marketingovou strategii a předesílá, že služby nabízené knihovnou musí být propagovány, aby byla brána jako partner při vzdělávání, a propagace by měla být přizpůsobena druhu školy. Nejúčinnějším marketingovým nástrojem jsou knihovnické kurzy pro žáky i učitele. Měly by ukázat roli knihovny při výuce a studiu. Vzdělávací programy pro uživatele mají u žáků vytvářet dovednosti a návyky v práci s informacemi, či rozvíjet informační gramotnost studentů. Do té patří dovednosti: samostudium, spolupráce, plánování, vyhledávání a shromažďování, výběr a hodnocení, organizace a zaznamenávání, předávání, chápání a neposlední řadě hodnocení.

[Směrnice, 2003]

Mezinárodní doporučení UNESCO pro plánování a organizaci školních knihoven a mediáték

IFLA vydala v roce 1990 metodicko-instruktažní návod pro zřizování a provoz školních knihoven. Autor F.L. Carrol sjednocuje terminologii týkající se školní knihovny na Školní knihovnicko-mediální centrum, které má plnit úkoly:

1. být efektivním vzdělávacím střediskem
2. zabezpečovat spolupráci mezi učiteli a knihovníky s cílem pomáhat vzdělávání žáků
3. zaměřit se na poskytování služeb spíše služby studentovi jako jednotlivci (osobnosti) než škole jako instituci. Zřízení ŠSIC pomáhá žákům v celoživotním vzdělávání.

Personál ŠSIC se má mít dvouoborové vzdělání, tvoří ho tedy knihovníci s pedagogickým vzděláním, nebo pedagogové s knihovnickou orientací. Personál se dělí na 3 kategorie pracovníků: odborní, techničtí a administrativní.

Složení a velikost fondu vychází z filozofie vzdělávání na konkrétní škole, z jejího profilu, osnov a počtu studentů. Fond musí být budován systematicky, což vyžaduje každoroční rozpočet pro knihovnu a závazný písemný plán doplňování. Beletrie by měla tvořit 25-30 % fondu. Školní knihovna by měla kromě výpůjčních služeb zabezpečovat i meziknihovní výpůjční službu a referenční služby o informačních zdrojích. Čítárna zaujímá největší prostor školní knihovny, protože má pojmout 10 % studentů školy, přičemž na jednoho žáka se počítá asi 3,7 m². Kromě ní je potřebnou součástí knihovny i víceúčelový prostor do velikosti třídy pro skupiny, klubovna pro malé skupiny a studovna pro individuální studium. [Jonák, 2001a]

Programové vyhlášení IASL o školních knihovnách

Programové prohlášení International Association of School Librarianship (Mezinárodní asociace školního knihovnictví) považuje školní knihovnu za centrum plnění vzdělávacích cílů a úloh školy. Základní náplní školní knihovny je plnit plán informační výchovy, na kterém spolupracují i učitelé. Školní knihovna poskytuje velký rozsah zdrojů: tištěných i elektronických dokumentů a přístup k informacím napomáhajícím k uvědomění si vlastního kulturního dědictví a porozumění odlišnosti jiných kultur.

Školní knihovna působí jako živý nástroj vyučovacího procesu, je součástí celkového kurikula školy. Její cíle vyjadřují 4 funkce: informační, vzdělávací, kulturní a volnočasová. [Medzinárodná, 2000]

Prostory knihovny musí být uzpůsobeny k využití všech dostupných technologií potřebných při přípravě, zpracování, uchování a zpřístupnění všech dokumentů. Vhodný je také bezbariérový přístup pro všechny uživatele včetně handicapovaných.

Školní knihovník (kvalifikovaný učitel s knihovnickým vzděláním) je pověřen efektivní koordinací knihovnických úkolů v rámci školy, přípravou rozpočtu a měl by si být vědom rozvrhů školy, aby žáci mohli v co největší míře využívat dokumenty a vybavení knihovny.

Školní knihovna podporuje informační gramotnost, povzbuzuje ke čtení pro školní účely, ale i volný čas. Žákům nabízí široké spektrum informací a dostupných informačních technologií, které jim pomohou v celoživotním vzdělávání. Spolupráce školních knihoven s veřejnými knihovnami a jinými informačními centry umožňuje využití dalších zdrojů informací.

ILME a Pražská deklarace

Setkání odborníků v oblasti informační gramotnosti Information Literacy Meeting of Experts pod záštitou UNESCO se uskutečnilo 20.-23. září 2003 v Praze. Pořádaly ho organizace U.S. National Commission on Libraries and Information Science (Národní komise pro knihovny a informační vědu Spojených států amerických), National Forum on Information Literacy a podílel se i Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK. [Dombrovská, Landová, 2004]

48 odborníků z 23 zemí jednalo o pěti tématech: People, Culture and Health, Education and Learning, Economy, Information Policy a National Case Studies. Každé téma bylo zpracováno formou panelové diskuse ze které vzešla závěrečná zpráva nazvaná Pražská deklarace.

Dopad na školní knihovny – Účastníci ILME poukazují na rozvíjení informační výchovy u nejmladších dětí bez konkrétních technologií, chtějí, aby se na řešení problémů dívaly z různých úhlů, zasazovaly si je do širších souvislostí a porovnávaly informace z různých zdrojů. Poté je možné děti konfrontovat s informačními technologiemi. Na tomto příkladu je vidět, že i škola/knihovna bez špičkového vybavení a dokonce připojení k internetu může u dětí rozvíjet schopnosti a dovednosti informačně gramotného člověka.

Závěry ILME posilují význam školních knihoven, ty by se měly dokonce stát centrem školy. Školní knihovny by se měly zaměřit na užší spolupráci učitelů a knihovníků - podílet se na vytvoření osnov a podpory výuky, zúčastnit soutěží o získání grantů (od ministerstev MŠMT, MIČR) a spolupracovat např. v klubu školních knihoven SKIP.

4.3 Legislativní dokumenty týkající se školních knihoven v ČR

Tyto dokumenty jsou již zastaralé, ale pomineme-li tendenčnost danou dobou jejich vzniku a změny v názvech institucí, mohou ještě ledacos vypovědět. Na druhou stranu je jasné, že především instrukce o školních knihovnách z roku 1979 by si zasloužila aktualizaci a doplnění. *Zřízení školní knihovny je zakotveno ve školském zákoně, který stanoví, že školní knihovna je součástí školy.* [Školní, 1998]

V roce 1959 vyšel zákon o jednotné soustavě knihoven, který pojal systém školních knihoven jako jednu ze sítí knihoven, kterou metodicky vedla Státní pedagogická knihovna Komenského v Praze. Směrnice pro činnost školních knihoven ze dne 27. prosince 1963 určovala zásady pro činnost školních knihoven. Na každé škole měla být žákovská knihovna, která shromažďovala především beletrii pro žáky, a učitelská knihovna, shromažďující odbornou literaturu pro učitele. [Čumplová, 2004]

Tento zákon již neplatí stejně jako jednotná soustava knihoven. Školní knihovny se tak ocitají v právním vakuu, protože ještě nebyl schválen zákon, který byl problematiku školních knihoven řešil.

**Instrukce ministerstva školství ČSR ze dne 16. července 1979 čj. 21
240/79-24 o školních knihovnách.**

V roce 1979 vyšel zákon upravující chod školních knihoven a také Instrukce Ministerstva školství ČSR o školních knihovnách, která se zabývá následujícími okruhy problémů: Článek 1. Základní ustanovení říká, že školní knihovny se zřizují na všech základních školách a jsou jejich součástí a školní knihovna má splňovat funkci odborného, studijně pracovního, informačního a čtenářského centra pro žáky a pedagogy.

V článku č. 2 Úkoly knihovny se doporučuje následující obsah fondu vytvořeného v souladu se vzdělávacími cíli školy: základní literatura z oblasti pedagogiky, didaktiky a dalších pomocných věd.

Řízení knihovny neboli článek č.3 říká, že knihovna je řízena přímo ředitelem školy, který pověřuje nějakého pedagoga vedením knihovny, schvaluje výpůjční řád knihovny, doplňování fondů a nařizuje provedení revize.

Obsahem článku 4. Vedoucí knihovny je popis jeho povinností: vypracovává plán činnosti knihovny, zvyšuje si kvalifikaci v oboru knihovnictví a informatiky a od ředitele získává osobní příplatek, případně mimořádnou odměnu.

Finanční zabezpečení knihovny a odměňování vedoucího (článek č. 5) stanovuje poměr nákupu beletrie a naučné literatury včetně propočtů peněz na nákup literatury. Byla přesně stanovena částka na nákup knih ve výši 10 korun na žáka a 60 korun na pedagogického pracovníka ročně. [Instrukce, 1979]

**Výklad k instrukci ministerstva školství ČSR o školních knihovnách čj.
21 240/70-24 ze dne 16. července 1979**

K základním úkolům školní knihovny patří vybudovat knižní fond, který má být systematicky doplňován podle akvizičního plánu. Výběr má být prováděn jednou za měsíc. Doporučena je také spolupráce s veřejnými knihovnami, kvůli zamezení zbytečné duplicity a koordinaci fondů. Školní knihovny mají vytvářet katalogy (jmenný, popř. věcný) a kartotéky. Objednáváné časopisy a odborný (pedagogický) domácí i zahraniční tisk by měl být adekvátní věku žáků.

Prostředí knihovny lze využít k informační výchově žáků. V prostoru knihovny se mohou uskutečňovat vyučovací hodiny pro práci studentů s dokumenty, vytváření a uchování záznamů z rozmanitých informačních zdrojů. Doporučené prostorové vybavení: dvě místnosti (učebna s příruční knihovnou či další prostory pro ukládání knihovního fondu). Finanční zabezpečení: odpovídá cenám publikací před rokem 1989. Instrukce připouští dvě koncepce školní knihovny: vytvoření oddělené nebo sloučené knihovny pro učitele a žáky. Dnes však již nevyhovuje nejen kvůli cenovým relacím před rokem 1989, ale také proto, že některé instituce dříve poskytující metodickou a finanční podporu již neexistují.

Legislativa by měla být představována nejen závažnými normami, doporučeními, učebními plány obsahujícími povinnou výuku budoucích uživatelů informací, ale i jasně formulovanou povinností zřídit školní knihovnu. Legislativní změny by se následně musely promítnout i do konstrukce finančního normativu. [Jonák, 2001b]

Instrukce ministerstva školství ČSR ze dne 5. srpna 1981 o zřizování základních informačních středisek soustavy VTEI na středních odborných školách.

Středisko je součástí školy. Na školách, na kterých je zřízeno, je jeho složkou knihovna, která plní úkoly žákovské knihovny stanovené instrukcí 21 240/79-24 o školních knihovnách (viz výše).

Rozlišujeme dva typy středisek:

Základní typ – cílem je vytvoření předpokladů k pronikání poznatků vědy a techniky do obsahu učební látky a naučit žáky účinně a pohotově získávat a používat potřebné informace

Zpracovatelský typ – plní úkoly základního typu střediska a navíc zabezpečuje výběr, zpracování a šíření vědeckých, technických a ekonomických informací pro všechny střediska odborných škol stejného studijního typu

Cíle obou středisek – shromažďovat a poskytovat informace potřebné pro studium oborů vyučovaných na škole a přispívat ke zvýšení efektivity výuky

Informační činnost spočívá v získávání, registrování, uchovávání, dokumentování, rešeršním zpracování a šíření vědeckých a technických informací.

Zpracovávají se knihy, časopisy, patenty, normy, výzkumné zprávy apod.

Výsledky své práce zveřejňuje středisko ve svém informačním zpravodaji.

Také zabezpečuje ediční a reprografickou činnost a spolupráce s dalšími informačními institucemi. Jeho činnost mají na starosti dva odborní pracovníci: vedoucí střediska s VŠ a knihovník se SŠ knihovnického typu nebo se SŠ a kvalifikačním knihovnickým kurzem. Jeden pracovník se SŠ pro obsluhu technického a reprografického zařízení. [Školní, 1998]

Tato instrukce byla později zrušena a pro střední školy platí Instrukce ministerstva školství ČSR ze dne 16. července 1979 čj. 21 240/79-24 o školních knihovnách.

Kromě nové legislativy je zapotřebí knihovny alespoň na větších školách profesionalizovat. Z toho důvodu se také začaly realizovat odborné semináře a kurzy pod vedením odborníků, např. Klubu školních knihoven.

5 Mezinárodní spolupráce

Evropské školní instituce nabízejí obrovské množství internetových služeb (portálů či serverů různých vzdělávacích institucí i komerčních organizací), které se věnují zavádění ICT do škol, vzdělávání koordinátorů a vytváření či rozšiřování informačních center. Proto není úplně snadné se v nich orientovat a já se zde budu snažit vyjmenovat zásadní projekty, výzkumy a aktivity, kterých se účastnily české školy či organizace. Nejde mi jenom o finanční podporu, ale také o výměnu zkušeností, získání inspirace od ostatních škol s přípravou konferencí, workshopů nebo organizací zahraničních návštěv. A samozřejmě také o zdokonalování informačních dovedností žáků i učitelů.

Nevýhodou těchto projektů je grantový systém: není vždy možné zjistit, kolik peněz za jaké časové období daný projekt získá, a proto se stává, že je nedokončený projekt náhle zrušen, protože přestal být financován. Dochází pak ke stagnaci projektů, protože běžný rozpočet vzdělávací instituce často nestačí ani k udržení činnosti.

Projekty jsou uskutečňovány pod záštitou Evropské unie, Českou republiku zastupuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a koordinátorem na technologie orientovaných projektů je Katedra informačních technologií a technické výchovy na Pedagogické fakultě Karlovy univerzity v Praze.

5.1 Evropské školní výzkumy, projekty a aktivity

SITES – mezinárodní výzkum

(Second Information Technology In Education Study – Druhý výzkum informačních technologií ve vzdělávání). *Mezinárodní srovnávací výzkum zaměřený na využití ICT na základních a středních školách ve více než 30 zemích světa.* [Brdička, 2003] Jeho název odkazuje na první výzkum uskutečněný v letech 1989-1992 v oboru informačních technologií ve vzdělávání COMPED (Computers in Education).

Tento výzkum se dělí na tři fáze (moduly):

SITES M1 – proběhl v roce 1999 a zaměřil se na zavádění a vybavení škol informačními technologiemi v jednotlivých zemích.

SITES M2 – modul uskutečněný v letech 2000 až 2002 řešil konkrétní způsoby vhodného využití ICT ve vzdělávání pomocí 174 případových studií z 28 zemí. *Hlavním výzkumným nástrojem byly rozhovory s různými aktéry případu - studenty, učiteli zapojenými i nezapojenými, ředitelem, koordinátorem IT, pracovníky nadřízených orgánů i rodiči do aktivity zapojených studentů.* [Brdička, 2003] Zástupcem České republiky byla Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy.

SITES M3 - navazuje na druhý modul, vyhodnocuje jej a porovnává dopad pokrokových vzdělávacích metod využívajících technologie na celkové znalosti a schopnosti studentů.

SLAM - School Libraries as Multimedia Centres

Zástupcem případové studie výzkumu SITES 2 za Českou republiku se stal projekt SLAM neboli School Libraries as Multimedia Centres. Tento projekt je podporován z programu Minerva Evropské Unie.

SLAM je zaměřený na vybudování multimediálních center ze školních knihoven ve spolupráci a sdílení zkušeností s partnerskými institucemi (základní a střední školy). Projekt má vliv na celý chod školy a výuku všech předmětů, pro české školy by bylo užitečné, kdyby podobným procesem (zřizování víceúčelové školní knihovny) prošly všechny.

Centrum nabízí nejenom tištěné, ale i elektronické a multimediální materiály a pomůcky. Zaměřuje se také na integraci knihovny do výuky. Českým partnerem projektu je Gymnázium Humpolec, Velkou Británii zastupuje St. Vincent College Gosport, Dánsko Pedagogisk Center v Albertslundu a Norsko Pedagogisk Senter Karmoy.

Gymnázium Humpolec navštěvuje 311 žáků ve věku 12-19 let. Víceleté gymnázium se účastní celé řady mezinárodních projektů, jsou to např. Globe týkající se životního prostředí či dějepisný Peace in Time.

Stav před projektem: Místní školní knihovna vypadala jako nepřehledný sklad knih bez zájmu studentů. Počítačová učebna byla určena výhradně k informatickým hodinám a studenti nevyužívali počítače ke školní práci.

ICT ve škole: Neexistuje funkce školního koordinátora ICT ani knihovníka. Tyto role plní učitel informatiky se zvýšeným úvazkem. Takováhle situace bohužel panuje na většině českých školách. Důvodem je posouzení funkce školního knihovníka jako nepedagogické a méně kvalifikované a tím pádem i hůře placené.

Technické vybavení učeben je uspokojivé, v roce 2000 připadá na jeden počítač 10 studentů. Všechny jsou připojeny na Internet, některé multimediálně vybaveny a jsou umístěny v učebně informatiky a místnosti pro samostatnou práci studentů. K dispozici jsou multimediální zařízení (tiskárna, skener, data projektor, výukové programy atd.). Počítačové učebny jsou otevřené i odpoledne, ale platí v nich přísný zákaz hraní her.

Učitelé mohou využívat ICT k přípravě výukových materiálů a komunikaci se studenty. Jsou pro ně pořádána i speciální školení. Někteří pedagogové se v rámci projektu SLAM zúčastnili koordinačních schůzek ve školách Velké Británie, Norska a Dánska a budoucí školní knihovnice prošla specializovaným školením na využití ICT ve školních knihovnách.

Etapy projektu (1999-2002):

- *Vybavení školní knihovny zařízením, které umožní její využití jako multimediálního střediska – videokonferenční systém, datový projektor, knihovní systém Lanius, připojení k internetu*
- *Školení pracovníků v oblasti využívání nových informačních technologií ve vyučování a možnosti využití distančních forem vzdělávání*
- *Přenos těchto poznatků do činnosti celé školy s cílem dát studentům potřebné základy k pozdějšímu celoživotnímu vzdělávání*
- *Postupné seznamování vzdělávacích institucí v okolí s projektem SLAM a možnostmi, které využívání nových informačních technologií ve vzdělávacím procesu nabízí*

[Školní, 2001]

Úvodní fází projektu je úprava školní knihovny, instalace automatizovaného knihovního systému Lanius, plánem do budoucna je upravit ho pomocí internetu, aby byl kompatibilní s ostatními systémy partnerských institucí. Také nákup příslušenství na zpracování digitálního videa se ukázal jako dobrý tah. Studenti vytvořili prezentaci školy zahraničním partnerům apod. První fázi projektu můžeme označit za velmi úspěšnou.

K dalším významným kladům SLAMu patří výměna zkušeností mezi pedagogy jednotlivých zemí. Čeští učitelé i žáci navštívili skandinávské partnery, avšak informační schůzky se úspěšně konaly i v Humpolci. Studenti se rozdělili do týmů, každý pracuje na části, která mu vyhovuje, projektu se pečlivě věnují a práce je baví.

Problémy:

Souvisejí s nedostatečným financováním škol a tedy nemožností najmout knihovníka na plný úvazek či platovým růstem pro učitele se zvýšenou kvalifikací. Vyskytují se i drobné technické problémy, které se snad časem vyřeší.

Přínos:

SLAM byl financován EU, a i proto je důležité informovat o jeho výsledcích a o pozitivním ovlivnění výuky informačními technologiemi. Je mnoho možností, jak zapojit ICT do vyučování, záleží na zkušenostech, schopnostech a znalostech studentů a hlavně učitelů. Aktivita Gymnázia Humpolec učí žáky i pedagogický sbor pracovat s technologiemi a informacemi, orientovat se v nich a pomáhají studentům prosadit se v budoucím globálním světě. Gymnázium Humpolec by v tomto ohledu mělo být vzorem pro ostatní školy.

Zahraniční partneři:

Alberslund, Dánsko (Pedagogisk Center)

PCA je regionální vzdělávací centrum pro učitele obce Alberslund. Centrum nabízí vzdělávací kurzy všem učitelům ze škol a zařízení pečujících o děti. Centrum má zkušenosti v podpoře práce učitelů i studentů v regionálních školách. Nabízí vzdělávací vybavení a materiál ke krátkodobé výpůjčce. [Pedagogisk, 1995]

Gosport, Velká Británie (St. Vincent College)

St. Vincent College je nezávislá škola, poskytující vzdělání 1100 studentům starším 16-ti let z oblasti South East Hampshire. Pedagogický sbor se skládá ze 110 osob a nabízí široký záběr předmětů. Hlavní knihovna zaměstnává na celý úvazek knihovníka a na poloviční úvazek pomocný personál. [St. Vincent, 1995]

Karmoy, Norsko (Pedagogisk Senter)

Do oblasti Karmoy spadá 5500 žáků z 29 škol. Norské pedagogické centrum má na starost doškolovací kurzy pro 590 učitelů z těchto školek, prvních a druhých stupňů základních škol. [Karmoy, 1995]

Projekt GrandSlam 2002–2005

Pokračování projektu SLAM se věnuje přeměně multimediálního střediska na informační a vzdělávací centrum. Hlavním cílem projektu GrandSlam není technické zajištění tohoto centra, ale příprava pedagogických a nepedagogických pracovníků na praktickou práci ve středisku a využívání

nových vyučovacích metod a informačních a komunikačních technologií. Role vyučujících by se postupně měla měnit z přímého zprostředkovatele na pomocníka, který žákům v procesu vzdělávání poskytne informace. Současní učitelé se na tuto roli musí připravit, musí zvládnout práci s informacemi, musí být schopni studentům potřebné informace nabídnout. Díky tomu pak budou mít studenti k dispozici vzdělávací středisko s přístupem k tisku, multimédiím a dalším komunikačním prostředkům. Škola by se mohla stát skutečnou vzdělávací institucí, která používá moderní vzdělávací metody v souladu s dlouhodobým plánem rozvoje výchovy a vzdělávání. [GrandSlam, 2002]

Gymnázium Humpolec se zapojilo v projektu SLAM, a proto stálo také o účast v GrandSlamu. Spolu se zástupci Irska, Dánska, Norska, Litvy, Portugalska, Španělska a Velké Británie připravovali konference na dané téma a v rámci konečného hodnocení bych zde chtěla uvést Popis informačního a vzdělávacího centra v Humpolci:

Všeobecný popis vzdělávacího centra a jeho místností

Speciální učebny: 15

Všeobecné učebny: 3

Knihovna: 1 místnost pro knihovnu, 2 počítačové místnosti, 1 multimediální místnost, 1 studovna, 10 speciálních oddělení (pro angličtinu, český jazyk, matematiku, fyziku, chemii, biologii, německý jazyk, umění, zeměpis, dějepis)

Materiály

Knihy: učebnice – 3200, beletrie – 2000, naučná literatura - 4600

Ostatní: diapozitivy, obrázky, 12 audio nahrávek, 10 video nahrávek

ICT: 50 počítačů, internetové připojení

Multimédia: 5 počítačů pro úpravu videa, 2 digitální kamery, 5 analogových kamer

Využití vzdělávacího centra

Počet studentů: 357

Počet učitelů: 32

Zdroje informací (knihy, časopisy, Internet, CD, Audiokazety, vieokazety) pro volný čas, počítačové lekce, zájmové kurzy pro veřejnost, PC lekce pro učitele z Gymnázia Humpolec a okolí, studentské konference, přednášky, setkávání rodičů, výstavy

Druhy studijních činností: přednášky, workshopy, projekty, tréninky, doučování, mezivědní studia

Ostatní aktivity: zájmové kurzy pro seniory, přednášky, setkání rodičů, studentské konference, výstavy, školní časopis

Činnosti věnované různým zájmovým skupinám - přednášky s různými tématy: dyslexie, AIDS, drogy, alkohol, cigarety, hazard, šikana, etnické problémy, finanční podpora slepců a lidí se speciálními potřebami

Rozpočet pro nákup edukačních materiálů a vybavení do vzdělávacího centra:

Zhruba 10 000 euro (internetové připojení, kopírovací materiál, počítače, knihy)

Celkový rozpočet pro studijní materiál a vybavení školy: 30 000 euro

Personál, jeho vzdělání a funkce:

Učitelé/knihovníci na poloviční úvazek: 2

Zástupce knihovníka – na poloviční úvazek: 1

Studenti (zástupci knihovníka): 5

Správce sítě: 1

Tvoří jej absolventi pedagogické fakulty, knihovnických kurzů v České republice a Alberslundu. V popisu práce mají: obstarávat studentům požadované informace, zajišťovat přístup k digitálním zdrojům, podporovat samostatné studium a organizovat projekty.

Otevírací doba:

Pondělí-pátek: 7:00–16:30

Ostatní zdroje:

Spolupráce s veřejnou knihovnou

Různé fondy: regionální, městské, ministerstva školství, ministerstva životního prostředí

Přednášky: věnované experty z různých odvětví (antropologie, architektura, historie, zeměpis...) nebo slavnými sportovci či politiky

Calibrate

Projekt je součástí 6. rámcového programu Evropské komise IST (European Commission's Information Society Technologies Programme) a měl by přispět k vytvoření sítě „European Learning Resource Exchange“, tedy sdílet obsahy vzdělávání v rámci Evropy. Calibrate (pokračovatel projektů CELEBRATE, ITCOLE a VALNET) začal v říjnu 2005 a ukončení je plánováno na březen 2008. Partneři projektu - osm ministerstev školství (včetně šesti nových členských států) se spojilo, aby uskutečnila projekt spolupráce a výměny výukových zdrojů ve školách. [Černochová, Janouchová, 2007]

Mezi konferencemi a workshopy, které byly realizovány v rámci tohoto projektu, vybírám českého zástupce, který se konal v Lázních Sedmihorky 25.-27. dubna 2007. Konference nazvaná **Poškole** byla uspořádána pod záštitou děkana Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Zúčastnilo se jí 93 zástupců i ze zahraničí.

Letošní Poškole se věnovala těmto tématům: *Reflexe SIPVZ, ICT ve školním vzdělávacím programu, ICT jako most spojující vzdělávací oblasti, Web 2.0 a jeho aplikace ve školní praxi, ICT v přípravě a dalším vzdělávání učitelů, ICT a management školy a Počítače nejen ve škole, ale i po škole.*
[Poškole, 2005]

Stěžejní činností účastníků konference Poškole se stávají workshopy. Přípravované workshopy zahrnují např.: *V čem programovat?, Metodické využití CD ROM ve školní výuce, Web 2.0, Imagine, Náležitosti školního webu - autoevaluační asistent, MOODLE, Jak si sestříhat videozáznam, Tvorba ve Flashi, Tvorba v Cinema 4D, Videoměření s digitální kamerou, Experimenty se systémem Coach 6 a záznamníkem dat ULAB, Jak tvořit lepší testy, ICT v každodenní práci učitele, Geometrie s využitím CABRI, CABRI 3D, Výuka programování v Imagine, ISES ve výuce chemie, Nad kurikuly, S pojmovými mapami za novým poznáním a další.*

Evropský portál eSchoolnet

Evropský vzdělávací portál pro školy je založen na partnerství 28 ministerstev školství z celé Evropy (včetně České republiky) a započal svoji činnost v lednu 2002. Jeho cílem je rozvíjet možnosti vzdělávání pro školy, učitelé a žáky s použitím ICT. [Knihová, 2002]

Jedním z nabízených portálů je **eTwinning**:

Aktivita eTwinning (doslovně "elektronické párování") nabízí základním i středním školám, jejich žákům a učitelům možnost prostřednictvím internetu spolupracovat s partnerskými školami z jiných evropských zemí.

Portál eTwinning je hlavní aktivitou programu eLearning Evropské unie. Jeho cílem je podporovat spolupráci evropských škol pomocí informačních a komunikačních technologií a poskytovat školám podporu, technologické nástroje a služby, aby mohly v rámci jakéhokoli předmětu jednoduchým způsobem navázat krátkodobou či dlouhodobou spolupráci. Ta může probíhat na různých úrovních: mezi učiteli, skupinami učitelů, knihovníky, řediteli, žáky či celými třídami. Cílem je dát možnost studentům zúčastnit se vzdělávacího projektu s partnery z dalších evropských zemí a tímto způsobem posílit evropský rozměr vzdělávání v různorodé multilingvální a multikulturní společnosti. Program eTwinning není časově omezen a neváží se k němu žádné dodatečné finanční náklady. [eTwinning, 2004]

V sekci **Nápady a příklady spolupráce**, **Připravené projekty**, **Informatika a ICT pro komunikaci** jsem objevila projekt nazvaný **Mladí Evropané/ Spolupráce knihovníků**: Jedná se o teoretický návod, jak připravit zajímavý projekt pro studenty. Pro začátek je důležité zvolit si zábavné hlavní téma projektu, protože žáci se při práci na něm seznámí se svými vrstevníky z cizí země a poznají jejich životní styl. Poté je dobré získat učitelé i studenty ke spolupráci, aby sbírali materiály o školních i mimoškolních aktivitách a udržovali kontakt s partnerskou školou. Vyvrcholením spolupráce je závěrečná prezentace shromážděných a vyměněných materiálů a poté uspořádání výstavy na projektové téma.

5.2 Evropský sociální fond

Evropský sociální fond (ESF) je nejstarším ze strukturálních fondů (byl zřízen v roce 1957 Římskou smlouvou o založení Evropského hospodářského společenství). Je hlavním finančním nástrojem pro realizování Evropské strategie zaměstnanosti. Řídicím orgánem pro Českou republiku je Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Dalšími partnery jsou Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo průmyslu a obchodu, CzechInvest, Nadace rozvoje občanské společnosti, Magistrát hlavního města Prahy, úřady práce, orgány místní a regionální samosprávy.

Evropský sociální fond podporuje:

- pomoc nezaměstnaným lidem při vstupu na trh práce
- rovné příležitosti pro všechny při přístupu na trh práce
- sociální začleňování, pomoc lidem ze znevýhodněných sociálních skupin při vstupu na trh práce
- celoživotní vzdělávání
- rozvoj kvalifikované a přizpůsobivé pracovní síly
- zavádění moderních způsobů organizace práce a podnikání
- zlepšení přístupu a účasti žen na trhu práce
- boj se všemi formami diskriminace a nerovnostmi souvisejícími s trhem práce

Nás v rámci školství zajímá **Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost**. Tento program řídí Ministerstvo školství, mládeže

a tělovýchovy a v rámci globálního cíle bude usilovat o rozvoj otevřené, flexibilní a soudržné společnosti a posílení konkurenceschopnosti ekonomiky ČR prostřednictvím partnerské spolupráce vedoucí ke zkvalitnění a modernizaci systémů počátečního, terciárního a dalšího vzdělávání, jejich propojení do komplexního systému celoživotního učení a ke zlepšení podmínek ve výzkumu a vývoji.

V rámci celkového finančního plánu alokace pro Českou republiku pro cíl Konvergence v letech 2007–2013 je na OP VK alokováno 7 % z prostředků strukturálních fondů EU, tj. 1 811,8 mld. €. Z celkové částky na financování OP VK tvoří 85 % zdroje EU (ESF) a 15 % národní zdroje ze státního rozpočtu. [Evropský, 2006]

Projekty Počítače do škol za peníze Evropského sociálního fondu

Vzhledem k tomu, že Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR o prostředky z ESP na nákup ICT nepožádalo, uvádím zde jako inspiraci situaci v Polsku a na Slovensku. V obou zemích použili na vybavení škol informačními a komunikačními technologiemi peníze z Evropského sociálního fondu.

Projekty s podporou ESF realizované v letech 2003-2006 v Polsku

- 1) **Pracownie komputerowe dla szkól:** vybavily se počítačové učebny na více než 19 500 školách a použitá částka je zhruba 10 miliard Kč. Školy byly zařízené počítači s operačním systémem a kancelářským balíkem, servery se síťovým operačním systémem, síťovými tiskárnami, scannery, dataprojektory, notebooky, balíčkem s výukovými programy a kurzy pro učitele, ředitele a správce.

- 2) **Internetowe centra informacjii multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych:** tento projekt byl určen na výbavu téměř 16 000 školních a pedagogických knihoven za přibližně 1,4 miliardy Kč. Do knihoven se instalovaly: počítače s operačním systémem a kancelářským balíkem, server se síťovým operačním systémem, kombinovaná tiskárna se scannerem, multimedialní programy: atlasy, encyklopedie, slovníky a samozřejmě kurzy pro uživatele a administrátory. [Vágner, 2007a]

Vybavení škol prostředky ESF na Slovensku

Ministerstvo školství nakoupí 400 multimedialních souprav pro základní a střední školy od firmy Datalan za 71 milionů Sk. Tyto soupravy mají zlepšit zavedení internetu na základních a středních školách. Rezort rozhodne, které školy budou vybaveny. Každá souprava zahrnuje – Tablet PC, datavideoprojektor, přenosnou interaktivní počítačovou tabuli, zařízení na Ethernet a Wifi Router. Každá škola, která získá tuto soupravu, má nárok na zaškolení tří učitelů.

Společnost Datalan se stala jedním z vítězů také v konkurzu na dodávku výpočetní techniky za víc než 30 milionů Sk. Dalšími vybranými dodavateli jsou Siemens IT solutions and Services a Hewlett-Packard. Tyto firmy dodají 50 datavideoprojektorů, 10 serverů a 500 pamětí. [Vágner, 2007b]

Situace v České republice

Ministerstvo školství a tělovýchovy České republiky nevyužilo možnost propojit projekt Státní informační politiky ve vzdělávání s čerpáním prostředků z ESF v letech 2003–2006 a nepřistoupilo k tomu ani pro další období 2007–2013. Dokonce neobhájilo ani plánované pokračování SIPVZ v letech 200 –2010. Realizuje však spolu s ESF jiné projekty:

Koordinace v oblasti informačních a komunikačních technologií a Centrum e-learningu

Projekt financovaný z Evropského sociálního fondu a státním rozpočtem České republiky (rozpočtem tři miliony) pomůže při dalším vzdělávání učitelů a prosazení inovativních metod do školské praxe. Moderní metody nejen usnadňují a zefektivňují pedagogickou práci, ale také výrazně ovlivňují kvalitu absolventů školy a jejich uplatnitelnost na trhu práce v ČR a v EU. [Informace, 2004]

Cílem projektu je:

- příprava vybraných učitelů ze západočeských, jihočeských a severočeských škol na zavádění nejmodernějších učebních metod z oblasti informačních a komunikačních technologií do školských zařízení
- získání znalostí a dovedností v oblasti inovovaných nástrojů a jejich pozdější využití pro práci se studenty v praxi
- motivace, inspirace a metodické vedení ostatních učitelů a zavádění nových trendů v oblasti účelného využití ICT do školy

Centrum projektu je Metodik (www.metodik.cz), portál pro ICT metodiky (koordinátory) působící na školách a pro učitele používající ICT při výuce. Je určen k podpoře této komunity a přispěje k lepšímu sdílení informací a zdrojů. Metodici a učitelé zde najdou:

- **Kurzy** – kompletní sadu studijních materiálů v rozsahu studia ICT metodika
- **Školení** – přehled zahajovaných školení ICT metodiků v ČR, místo, termín, cena ...
- **Výuka Moodle** – sada kurzů popisující e-learningové prostředí Moodle z pohledu studenta, učitele a autora, doplněné o jednoduchý manuál tohoto prostředí
- **Ke stažení** – databáze kurzů Moodle, ve které najdete stručnou anotaci kurzů, jejich základní charakteristiky a také kurz samotný (záloha ke stažení). Některé kurzy jsou na serveru i k nahlédnutí.
- **Rubriky** – jsou určeny ICT metodikům a také učitelům jednotlivých předmětů. V rubrikách jsou články související s použitím počítače v konkrétním předmětu nebo jiné školní činnosti.

Praktický příklad studijního programu: Vzdělávání ICT koordinátorů a centrum e-learningu:

Gymnázium Cheb, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Fakulta informatiky Masarykova univerzita Brno, Pedagogická fakulta Jihočeské Univerzity České Budějovice, Technická univerzita v Liberci, Přírodovědecká fakulta Ostravské univerzity, Střední průmyslová škola Ječná Praha otvírají v září 2007 další běhy studia pro ICT metodiky a koordinátory škol. Do jara 2007 zahájilo studium v některém z výše uvedených školicích středisek 400 učitelů.

Studium je určeno učitelům, kteří chtějí vykonávat funkci učitele - metodika informačních a komunikačních technologií. Je akreditováno MŠMT a splňuje podmínky §9 vyhlášky 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, která nabyla účinnosti dnem 1. září 2005. Absolvent získá kvalifikační předpoklady pro výkon specializované činnosti koordinace v oblasti informačních a komunikačních technologií.

[Informace, 2004]

Cílem studia je prohloubit a rozšířit kompetence absolventa k metodickému vedení ostatních učitelů školy v oblasti účelného využití ICT ve vzdělávacím procesu, tvorby ICT plánu a kvalifikovaného plánování a řízení naplnění standardu ICT služeb.

Závěr – Budoucí trendy

Moderní informační společnost dává velký důraz na schopnost člověka vyhledávat, osvojovat si a využívat informace a znalosti. Dobře vybavená školní knihovna (informační centrum) s kvalifikovaným personálem by měla informační gramotnost pěstovat a rozvíjet ve svých žácích již od útlého věku. Je prokázáno, že informační gramotnost působí na komunikační, studijní a pracovní aktivity studentů a tím zvyšuje jejich potenciál a v širším měřítku i potenciál země.

Rozvoj moderních technologií nutí školní knihovny měnit léta zažitá postupy anebo je alespoň zakomponovat do svých programů. Inspiraci pro transformaci knihoven na moderní informační instituce můžeme hledat ve Spojených státech amerických a v Evropě, zejména ve skandinávských zemích.

Změny v koncepci školních knihoven (financování, akviziční politika atd.) by měly zapůsobit na legislativní proces a zákonodárcům s odborníky se snad již podaří dokončit dlouho očekávané aktuální zákony.

Personální zabezpečení českých školních knihoven není ideální. V knihovnách působí zejména učitelé, kteří nejsou připraveni na práci s moderními technologiemi a knihovně se nemohou plně věnovat. Pokud knihovna zaměstná kvalifikovaného knihovníka, pak nemá ze svého rozpočtu možnost ho dobře finančně ohodnotit. Řešení vidím nejen v celoživotním vzdělávání (je nutné zvládat práci s nově se rozvíjejícími technologiemi a informačními zdroji) a v případě vzdělání knihovníka v

kombinování znalostí z různých oborů - knihovnického, informačního a pedagogického.

Úspěšné vyřešení výše uvedených problémů je nezbytným předpokladem pro rozvoj školních knihoven v České republice.

Seznam použitých zdrojů

BLAŽKOVÁ, Božena. Informační výchova, metody kritického myšlení a knihovnická praxe. In *Informační gramotnost 2*. 1. vyd. Brno : Moravská zemská knihovna, 2004. s. 27-36. ISBN 80-7051-155-9.

[Blažková, 2004]

BRDIČKA, B. Role internetu ve vzdělávání. A/S/S [online]. 2003, [cit. 2007-07-20]. Dostupné z WWW: <<http://omicron.felk.cvut.cz/~bobr/role/>>.

[Brdička, 2007]

ČERNOCHOVÁ, Miroslava, JANOUŠKOVÁ, Svatava. Projekt Calibrate. *Česká škola*. [online]. 2007-26-06 [cit. 2007-07-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskaskola.cz/ICTveskole/Ar.asp?ARI=104082&CAI=21>>.

[Černochová, Janouchová, 2007]

ČUMPLOVÁ, L. Školní knihovny včera a dnes, studijní informační centra zítřka. 1. část. *Čtenář*, 2004, roč. 56, č. 6, s. 182-186. ISSN 0011-2321.

[Čumplová, 2004a]

ČUMPLOVÁ, L. Školní knihovny včera a dnes, studijní informační centra zítřka. 2. část. *Čtenář*, 2004, roč. 56, č. 7-8, s. 226-229. ISSN 0011-2321.

[Čumplová, 2004b]

DOMBROVSKÁ, Michaela, LANDOVÁ, Hana. Pražská deklarace a její vliv na činnost školních knihoven. In *Informační gramotnost 2*. 1. vyd. Brno : Moravská zemská knihovna, 2004. s. 44-52. ISBN 80-7051-155-9.

[Dombrovská, Landová, 2004]

eTwinning : Partnerství škol v Evropě [online]. Evropská komise, 2004 [cit. 2007-06-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.etwinning.net/ww/cz/pub/etwinning/index2006.htm>>.

[eTwinning, 2004]

Evropský sociální fond v ČR [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006 [cit. 2007-07-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.esfcr.cz/clanek.php?lg=1&id=1>>.

[Evropský, 2006]

Funkce školní knihovny jako studijního a informačního centra [online]. UIV - NPKK, 2005 [cit. 2007-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.npkk.cz/csk/vyucovani.php>>.

[Funkce, 2005]

GrandSlam [online]. Socrates Project Database, 2002 [cit. 2007-07-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.gslam.net/>>.

[GrandSlam, 2002]

Charakteristika programu [online]. KP-SYS, 2000 [cit. 2007-05-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.kpsys.cz/kpwinsql/>>.

[Charakteristika, 2002]

Informace o studiu ICT koordinátorů [online]. Evropský sociální fond, 2004 [cit. 2007-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://archiv.gymcheb.cz/sipvz.htm#m>>.

[Informace, 2004]

Instrukce MŠ ČSR ze dne 16.7.1979 : čj. 21-240/79-24 o školních knihovnách. *Věstník MŠ a MK ČSR*. 1979, roč. 35, č. 19, s. 183-185.

[Instrukce, 1979]

IVIG Odborná komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost na vysokých školách [online]. ČVUT, 2006 , 01.03.2007 [cit. 2007-07-01]. Dostupné z WWW: <<http://knihovny.cvut.cz/ivig/>>.

[IVIG, 2007]

HANZOVÁ , Marie, VALIŠOVÁ, Alena, TURECKIOVÁ , Michaela. *Školní knihovny a výchova k práci s informacemi*. 1. vyd. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 1994. 38 s. ISBN 80-211-0211-X.

[Hanzová, Vališová, Tureckiová, 1994]

JONÁK, Zdeněk, ČUMPLOVÁ, Ludmila, BRACHTOVÁ, Jaroslava. *Vytváření informačního zázemí školy* . 1. vyd. Praha : Sdružení MAC, 2003. 31 s. ISBN 80-86015-89-0.

[Jonák, Čumplová, Brachtlová, 2003]

JONÁK, Zdeněk. Doporučení nadnárodních institucí. *Daidalos* [online]. 2001-09-22 [cit. 2007-06- 01].Dostupné z WWW: <<http://daidalos.ff.cuni.cz/prilohy/skolnik/ssic04.php>>.

[Jonák, 2001a]

JONÁK, Zdeněk. Legislativní zajištění ŠSIC v ČR. *Daidalos* [online]. 2001-09-29 [cit. 2007-06- 01].Dostupné z WWW: < <http://daidalos.ff.cuni.cz/prilohy/skolnik/ssic05.php>>.

[Jonák, 2001b]

JONÁK, Zdeněk. Cíl Školního studijního a informačního centra (ŠSIC). *Daidalos* [online]. 2001-10-19 [cit. 2007-06-01]. Dostupné z WWW <http://daidalos.ff.cuni.cz/prilohy/skolnik/pr_01_hk.php>.

[Jonák, 2001c]

Karmoy Pedagogisk Senter [online]. SLAM, 1995 [cit. 2007-05-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.karmoyped.no/slam/partners/norway.htm>>.

[Karmoy, 1995]

Klub školních knihoven [online]. SKIP, 2003 [cit. 2007-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://skip.nkp.cz/odbKSK.htm>>.

[Klub, 2003]

KNIHOVÁ, Ladislava. Evropský portál eSchoolnet a projektové vyučování . *Česká škola* [online]. 2002 [cit. 2007-06-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskaskola.cz/ICTveskole/Ar.asp?ARI=3335&CAI=2129&EXP S=%22ESCHOOLNET%2A%22>>.

[Knihová, 2002]

Knihovní systém Clavius : licence pro školy [online]. Lanius, 2000 [cit. 2007-07-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.clavius.cz/>>.

[Knihovní, 2007]

Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004-2010. Ministerstvo kultury České republiky, 2004. 50 s. ISBN 80-86310-48-5.

[Koncepce rozvoje knihoven v České republice, 2004]

Koncepce státní informační politiky ve vzdělání [online]. 2000 [cit. 2007-03-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.fi.muni.cz/~smid/sipvezv1.html>>.

[Koncepce státní informační politiky ve vzdělávání, 2000]

Listina základních práv a svobod [online]. 1993 [cit. 2007-04-09].

Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>.

[Listina základních práv a svobod, 1993]

Manifest UNESCO a IFLA o školních knihovnách [online]. Národní knihovna České republiky, 2000 [cit. 2007-05-06]. Dostupné z WWW: <http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/Manifest_sk.htm>.

[Manifest, 2000]

Marketing [online]. UIV - NPKK, 2005 [cit. 2007-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.npkk.cz/csk/marketing.php>>.

[Marketing, 2005]

Medzinárodná asociácia školského knihovníctva – IASL : International Association of (School Librarianship) [online]. Slovenská pedagogická knižnica, 2000 [cit. 2007-07-10]. Dostupné z WWW: <www.spgk.sk/kniznice/poslanie.rtf>.

[Medzinárodná, 2000]

Memorandum o celoživotním učení : pracovní materiál Evropské komise. Národní vzdělávací fond [online]. 2000 [cit. 2007-04-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.nvf.cz/archiv/memorandum/obsah.htm>>.

[Memorandum, 2000]

MULAČ, Michal. Funkční školní knihovna – mýtus, nebo realita? *Ikaros* [online]. 2006, roč. 10, č. 3 [cit. 2007-05-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/3218>>.

[Mulač, 2006]

NEJEZCHLEBOVÁ, Jana. Informační centra středních škol. In *Informační gramotnost 2*. 1. vyd. Brno : Moravská zemská knihovna, 2004. s. 104-114. ISBN 80-7051-155-9.

[Nejezchlebová, 2004]

Pedagogisk Senter Alberslund [online]. SLAM, 1995 [cit. 2007-05-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.karmoyped.no/slam/partners/denmark.htm>>.

[Pedagogisk, 1995]

Postavení a funkce knihoven v dnešní době : Program konference [online]. UIV - NPKK, 2005 [cit. 2007-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.npkk.cz/csk/konference.php>>.

[Postavení, 2005]

Poškole : International conference about computers in school [online]. UIV, 2005 , 2007-19-04 [cit. 2007-06-01]. Dostupné z WWW: <<http://poskole.org/>>.

[Poškole, 2005]

Směrnice IFLA a UNESCO pro školní knihovny. Vrzáček Pavel. 1. vyd. Brno : Moravská zemská knihovny, 2003. 36 s. ISBN 80-7051-152-4.

[Směrnice, 2003]

St. Vincent College [online]. SLAM, 1995 [cit. 2007-05-10]. Dostupné z WWW: <http://www.karmoyped.no/slam/partners/united_kingdom.htm>.

[St. Vincent, 1995]

Školní knihovna jako multimediální centrum : Gymnázium Humpolec [online]. IT UK PedF , 2001 [cit. 2007-06-09]. Dostupné z WWW: <<http://it.pedf.cuni.cz/sitesm2/gymhu/>>.

[Školní, 2001]

Školní mediální centrum - součást moderní školy : Stručný průvodce novým typem školní knihovny. 1. vyd. B. m. v. : B.n, 1998. 18 s.

[Školní, 1998]

Státní informační a komunikační politika [online]. Portál veřejné správy, 2004 [cit. 2007-06-07]. Dostupné z WWW: <<http://81.0.237.99/scripts/detail.php?id=275>>.

[Státní, 2004]

Úmluva o právech dítěte 104/1991 Sb. [online]. Ministerstvo vnitra, 2003 [cit. 2007-06-10]. Dostupný z WWW: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=104%2F1991&number2=&name=&text>.

[Úmluva, 2003]

VÁGNER, Jan, Počítače do škol za peníze z ESF. *Česká škola* [online]. 2007-5-29 [cit. 2007-06-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskaskola.cz/Ceskaskola/Ar.asp?ARI=103921&CAI=2124&EXPS=%22ESF%2A%22>>.

[Vágner, 2007a]

VÁGNER, Jan, Slovenské ministerstvo školství koupí čtyři stovky multimediálních souprav pro vybrané školy za prostředky z ESF. *Česká škola* [online]. 2007-07-18 [cit. 2007-07-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskaskola.cz/ICTveskole/Ar.asp?ARI=104082&CAI=2129>>.

[Vágner, 2007b]

Vedení školní knihovny [online]. UIV - NPKK, 2005 [cit. 2007-06-06]. Dostupné z WWW: <<http://www.npkk.cz/csk/vedeni.php>>.

[Vedení, 2005]

VRZÁČEK, Jan. Nová role školních knihoven. In *Informační gramotnost* 2. 1. vyd. Brno : Moravská zemská knihovna, 2004. s. 97-104. ISBN 80-7051-160-5.

[Vrzáček, 2004]

Vyhláška ze dne 22. února 2005 o školských ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních : (Sbírka zákonů č. 108/2005) [online]. MŠMT, 2005 [cit. 2007-06-07]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/uploads/soubory/sb034_05.pdf>.

[Vyhláška, 2005]

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání : (školský zákon) [online]. MŠMT, 2005 [cit. 2007-07-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>>.

[Zákon, 2005]

Zákon o svobodném přístupu k informacím [online]. c2002-2004 [cit. 2007-04-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-vis.cz/>>.

[Zákon, 2002]

Zákon ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb : (knihovní zákon)

[online]. Národní knihovna České republiky, 2001[cit. 2007-05-06].

Dostupné z WWW:

<http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/Zakon257.htm>.

[Zákon, 2001]

Seznam použitých zkratk

DDS - Document delivery services

ESF - Evropský sociální fond

IASL - International Association of School Librarianship

ICŠ - informační centrum školy

ICT - informační a komunikační technologie

ILME - Information Literacy Meeting of Experts

MMVS - mezinárodní meziknihovní výpůjční služba

MVS- meziknihovní výpůjční služba

SIC – studijní a informační centrum

ŠSIC - školní studijní a informační centrum